

NAKNADA ŠTETE U MEĐUNARODNOM SUĐENJU

Dr. MILETA NOVAKOVIĆ
PROFESOR UNIVERZITETA

Za poslednjih sto godina je više od dve stotine spornih pitanja između država raspravljano izbornim suđenjem, i bar u trećini tih slučajeva je sud imao da ceni i štetu. Zbog tako čestog postavljanja pitanja štete važno je da se zna: kakva načela važe u pogledu dosuđivanja štete u međunarodnome pravu?

U internome pravu raznih država zakoni određuju pravila po kojima će sud štetu dosuđivati. Naš Grad. Zakonik u § 800. utvrđuje princip da je dužan naknaditi drugome štetu onaj koji je učini, pa zatim, u daljim odredbama, određuje kad će se naknaditi samo *damnum emergens*, a kad će se naknaditi i *lucrum cessans*. Naše zakonodavstvo usvaja dakle da se u izvesnim slučajevima ima naknaditi i propuštena dobit. Nemački građanski zakonik ističe ideju da naknada mora biti takva da oštećenoga vrati u prvobitno stanje, ali ne analizira uzročnu vezu između događaja i štete. Talijanski građ. zakonik (čl. 1229.) doslovno prevodi francuski Code Civil po čijem se čl. 1151 naknada daje samo za neposrednu štetu kad postoji neizvršenje ugovora. Pisци i sudstvo su to pravilo proširili i na delikte i kvazidelikte. U francuskome upravnome sudstvu, traži se da postoji očigledna veza između nečije radnje i nanete štete pa de se šteta dosudi. Zašto je francuski Državni Savet odbio Galifea, kad je ovaj tražio naknadu od francuske države zbog pravljenja kanala Arl-Buk, tvrdeći da su njegovi ribnjaci opusteli zato što su ribe otišle iz njih u novo prosečeni kanal? Odbio je što se nije moglo utvrditi da je kopanje kanala jedini uzrok seljenja riba. Očigledna veza između kopanja kanala i odlaska riba nije postojala. Ako je neko, na primer, tražio naknadu zato što su u njegovoj ulici dućanske kirije pale, pošto je prosečena nova ulica koja je privukla trgovinu — naknada se neće dati. Ni u prvom ni u drugom slučaju se ne može dokazati da je prosecanje kanala ili nove ulice *jedini uzrok* štete koju je pretrpelo lice koje se žalilo. A Francuski upravni sudovi zahtevaju da je ta uzročna veza nesumnjiva i posrednu ili udaljenu štetu ne priznaju.

U međunarodnome javnom pravu nemamo nikakve pozitivne tekstove u kojima bi od strane država bila utvrđena teorija odgovornosti i naknade štete. Pravnici se bave svi više ili manje ovim pitanjem, ali u analiziranju raznih elemenata štete ne idu do kraja, i razlikuju se u mišljenjima. Mnogi su pristalice teorije kulpe dok Akciloti postavlja teoriju objektivne odgovornosti, tvrdeći da svaka povreda međunarodnoga prava, ako je njome tuđe pravo pogaženo, povlači odgovornost. U jednome specijalnome pitanju, pitanju odgovornosti države za štetu nanetu strancu prilikom nereda i pobuna, Pol Fošil je otišao i dalje svojom »teorijom rizika«. Po njemu država ima koristi od stranca koji na njenoj teritoriji obavlja kakav posao, i dužna je dati naknadu zato što se bavljenjem i radom stranca koristi (Institut, sesija 1900. god.)

Kad već nema utvrđenih ugovornih pravila, i kad se teoretičari razlikuju, da li se bar mogu izvesti neke norme iz presuda međunarodnih izbornih sudova, koje i inače predstavljaju za nas važnu građu kao primenjeno međunarodno pravo? Da li se može, iz mnogobrojnih slučajeva u kojima su izborni sudovi dosuđivali štetu, izvesti kakav opšti zaključak i utvrditi da je u tom dosuđivanju štete ipak bilo nekih opštih pravila, i ako su razno sastavljeni bili sudovi?

U jednome od najkrupnijih pitanja koja su izbornim suđenjem rešena, u englesko-američkom sporu oko broda *Alabama* i drugih, pitanje štete je bilo postavljeno. Sjedinjene Američke Države su od Engleske tražile da im naknadi ne samo neposrednu štetu, koja se sastojala u vrednosti brodova koje su uništile gusarice, opremljene u engleskim pristaništima protivno pravilima neutraliteta, već i posrednu štetu koja se sastojala u zastoju trgovine i u produženju rata, jer bi se inače, po tvrđenju američkom, i da nije bilo tih gusarica, rat brže okončao i mnogo manje koštao Sjedinjene Američke Države. Izborni Sud, sastavljen od 7 uglednih pravnika, u svojoj Ženevskoj presudi od 14. septembra 1872, odbacio je traženje posredne štete i priznao samo neposrednu. Ali se taj primer ne može uzeti ovde u obzir iz

razloga, što su samome Izbornom Sudu bile vezane ruke: Engleska je naime bila pristala da potpiše kompromis i ide na izborni sud, samo pod uslovom da se u pitanje posredne štete ne ulazi. Sami parničari su dakle bili postavili granice dosuđivanju štete.

Ali zato imamo drugih slučajeva gde je Sud dobio potpuno odrešene ruke u pogledu dosuđivanja štete, kao na primer u sporovima Viljem Li (1863), Kanada (1870), Šortridž (1861), Lakaz (1864), Kostarika Paket (1891), Džon Kouper, Baldwin (1842) itd. Kako se Sud ponašao u tim pitanjima?

Afera Viljem Li sastoji se u tome što je vlast jednoga pristaništa u državi Peru zadržala bez opravdanja jedan američki brod, koji je bio pošao u lov na kitove. Sud je dosudio naknadu za izgublenu sezonu lova.

U aferi Kanada, brazilijanske vlasti su sprečile da se ponova osposobi za plovidbu američki brod koji je bio naseo. Sud je dosudio vrednost broda, koji je propao zato što se nije na vreme preduzelo što treba, ali nije priznao naknadu za izgubljeni lov, i ako su Sjedinj. Američ. Države i to tražile.

U sporu između Engleske i Portugalije (1861 god.) bio je izborni sudija senat grada Hamburga. Taj Sud je osudio Portugaliju da za izvestan broj godina plati po 500 funata ster. godišnje engleskome društvu Šortridž, zato što je posle duge parnice društvo bio osudio jedan nenadležan Sud. I sud je bio nenadležan i presuda je bila protivna zakonima. Za društvo Šortridž se glavna šteta sastojala u sudskim troškovima, a dalja šteta u smanjenom obrtu. Međutim taj obrt se nije umanjio samo zbog parnice već i zbog krize u proizvodnji vina (Šortridž je imao izvoz vina) i rdavog stanja buradi. Sud je vodio računa o tim raznim uzrocima koji su štetu izazvali.

U sporu Lakaz imamo hapšenje jednog stranog podanika protivno zakonima. Izborni Sud ne priznaje naknadu za dobit koju je Lakaz kao trgovac propustio za vreme pritvora.

U aferi Kostarika Paket, ruski poznati pravnik Martens, kao izborni sudija, priznao je kapetanu Karpenteru naknadu samo za jedan deo propuštene dobiti. Kapetan je tražio naknadu za propuštenu sezonu lova zato što su ga holandske vlasti bile pritvorile. Martens je utvrdio da je kapetan pušten iz pritvora dosta rano, tako da je mogao iskoristiti jedan deo sezone a to nije učinio; zatim je sasvim moguće bilo da Karpentera zameni drugi kapetan, dok je on u pritvoru, da se ne bi lov izgubio, a ni to nije učinjeno. I Martens je s toga priznao naknadu samo u onoliko u koliko je zbilja neposredni uzrok štete hapšenje Karpentera.

U aferama Baldwin i Kouper imamo takođe

da povučemo razliku između raznih šteta. U sporu Baldwin imamo nezakonito lišenje slobode i propuštenu dobit zbog toga. U sporu Kouper imamo oduzimanje robova i propuštenu žetvu zbog toga. Sud ni u kom slučaju nije mogao usvojiti zahtev da se naknadi deseto-godišnja žetva zato što su oduzeti robovi pomoću kojih je zemlja imala da se obrađuje. Kad se zbog toga ostavi zemlja neobrađena 10 godina, tu nije više uzrok samo oduzimanje robova već i neveština i nemar: zemlje su se mogle dati pod zakup drugome, mogli su se nabaviti novi radnici...

Iz ovih nekoliko primera, da ne pominjemo druge, možemo, zaključiti pre svega da su međunarodni izborni sudovi uvek priznavali *damnum emergens* i davali naknadu za nj. Što se tiče dalje štete, ili posredne štete, tu vidimo izvesno lutanje i dosta neodređenosti. Nekiput je dosuđivana i propuštena dobit, nekuput nije. U izvesnim slučajevima (kao Kostarika Paket), izborni sudija je sasvim pravilno dosudio naknadu, u koliko se šteta može smatrati kao posledica događaja koji je povukao odgovornost države, a odbio u koliko se ne može kao takva smatrati. U drugim slučajevima se nije ulazilo dublje u ispitivanje tih raznih elemenata, pa je odbačena sva udaljenija šteta, čak i u onoj meri u kojoj bi je trebalo priznati.

Ta neodređenost je sasvim razumljiva kad se ima na umu stanje međunarodnoga sudstva. Do skora niti smo imali stalni međunarodni sud koji bi mogao stvoriti jurisprudenciju, niti je bilo zbirke presuda, iz koje bi se sudije mogle upoznati sa ranijim rešenjima. Danas sa tim stoji sasvim obratno, i imamo i zbirke izbornih presuda i stalni Međunarodni Sud. Ali bi ipak korisno bilo da se među državama utvrde pravila po kojima bi se odlučivalo o naknadi štete u pojedinim sporovima. Najpravnije bi rešenje bilo svakako, da se priznaje svaka šteta bilo neposredna, bilo udaljenija, za koju je nesumnjivo dokazano da je posledica onoga događaja za koji je država odgovorna. A u slučaju da su štetu izazvali i drugi uzroci, trebalo bi u svakome sporu ocenjivati koliki je uticaj koji od tih uzroka mogao imati. Teškoće može biti u odmeravanju tih raznih uticaja, ali svakako ne u deobi same štete pošto sa ona dosuđuje u novcu.

Kad bi se utvrdila takva pravila, vodeći računa o odgovornosti države, bile bi presude u buduće pravičnije, i ne bi se događalo da se tražena naknada odbaci, i u onome svom delu koji je opravdan. A prethodno bi trebalo da se međunarodnim ugovorom među državama konačno odredi i odgovornost države. Kad je i koliko je država međunarodno — pravno

odgovorna? To se sada rešava od slučaja do slučaja, a pravila teoretičara ma kako bila dobra, nisu za države obavezna. Institut

za Međunarodno Pravo je na tome polju radio. Ali i to je teorija, koju bi države trebale da zajedničkim ugovorom potvrde i kodifikuju.

ЈЕДАН СЛУЧАЈ НЕГАТИВНОГ СУКОБА НАДЛЕЖНОСТИ

ОБРАД Б. БЛАГОЈЕВИЋ
АДВОКАТ

Указом Њ. В. Краља од 17. августа 1912. год. одобрено је Министру Грађевина „да за потребе нове богословске зграде код цркве Св. Саве у Београду може путем експропријације заузети имање у Шумадијској улици, плац са кућом бр. 53. својину К. жене Ђ. П. олд. која има простора 751.80 м²“ Експропријација овога имања спроведена је против воље сопственикове и дата му је накнада у 23.000.— дин. са којом накнадом, пошто није био задовољан, жалио је се надлежном првостепеном суду, који је донео другу одлуку у смислу жалбе, али је на жалбу Министра Просвете Касациони Суд одлуком својом од 29. марта 1914. год. Бр. 2743 задржао првобитну одлуку вештака о процени у снази.

У своме акту од 16. маја 1922. год. упућеном Г. Министру Грађевина, ранији сопственик експроприсаног имања изложио је: да је после експропријације, Богословија Светог Саве била почета да се зида на суседном експроприсаном земљишту, али је светски рат прекинуо зидање у самом почетку, тако да ни данас ти радови нису настављени. У место дакле да се експроприсано имање употреби на циљ означену у Указу о експропријацији, њега данас држава издаје под закуп, и тиме врши трговину са истим.

Позивајући се на Устав, закон о експропријацији и грађански законик, молилац је молио Министра Грађевина „да изволи донеги одлуку, да се скида експропријација“ са његовог имања, и да му се исто врати у својину.

По овом тражењу Министар Грађевина (Административни Одсек), донео је решење Бр. 11868 од 29. маја 1922. год. и нашао:

....да је експропријација молиоцевог имања извршена редовним путем и то је питање коначно решено 1914. год. од кога времена држава располаже експроприсаним имањем спремајући се да на том земљишту подигне зграду цркве Св. Саве, а пошто ниједним законским прописом нисам позван да улазим у расправу таквог стања, и да по овој молби ранијег сопственика експроприсаног имања својим решењем враћам ствар у првашње

стање, већ је за решење овог питања надлежан редован суд по § 16. грађ. закона¹⁾ као што и сам молилац признаје у овој жалби, па с обзиром на ове параграфе закона о устројству државне централне управе и закона о таксама — решавам — да се молилац Ђ. П., трг. олд., од свога тражења изложеног у реферату овога решења одбије као од тражења неумесног, о чему га извештајим решењем у препису.¹⁾

Решење ово има један велики недостатак: кад се у њему констатује, односно у његовом разлогу, да је за расправу овога питања ненадлежан Министар Грађевина, онда се молилац има одбити од тражења као ненадлежној власти упућеног. Међутим, судећи по диспозитиву, Министар Грађевина улази у главну ствар и као да одбија молиоца од „тражења неумесног.“

По тужби молиоца Државном Савету, на Министарско решење, Државни Савет је у своме VI одељењу донео пресуду Бр. 2546. од 13. марта 1924. год., којим је тужбу молиоцеву одбацио као неумесну, пошто је „нашао да је решење Министрово на закону основано са разлога у њему изнетих.“¹⁾

Значи, дакле, да је и Државни Савет нашао: да се једним истим решењем може једна власт оглашавати ненадлежном па доносити одлуку у истом решењу о главној ствари!

Налазећи да није изгубио спор, молилац Ђ. П. је се обратио првостепеном суду за град Београд, тужећи Државу и тражећи исто оно што је у акту Министру Грађевина од 16. маја 1922. год. тражио.

Пошто је тужена држава истакла ненадлежност суда, то је се првостепени суд за град Београд решењем својим од 23. марта 1925. год. Бр. 13614 огласио надлежним. Али, на жалбу тужене државе, Касациони Суд, у своме III Одељењу донео је решење Бр. 7744 од 17. септембра 1925. год. којим је поништио горње решење а из разлога: што „исто не одговара закону; тужба у материјалном смислу као овлашћење тражити суд-

¹⁾ Курзив ја нац.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ску заштиту претпоставља постојање приватно-правног односа, који је санкционисан тражбом — § 1. грађ. суд. пост.

„У случају експропријације, кад се одлуком управне власти на основу специјалног закона врши прибављање својине за рачун државе — таквог приватно-правног односа између државе и сопственика имања није било. За то не може ни бити места подизању тужбе код судске власти за тражење, које је тужилац истакао, нити судови имају овлашћење да улазе у расправу таквог тражења. — Сукоб о праву између тужиоца и државе постао је услед извршења једног закона из области јавног права, а решавање сукоба такве природе ван надлежности је првостепеног суда.

„С тога је погрешно гледиште суда, да у оваквом случају тужилац има овлашћење из § 16. грађ. зак. за подизање тужбе и да је тај суд надлежан за расправу оваквих спорова.“

Првостепени Суд за град Београд усвајајући горње примедбе Касационог Суда као обавезне, донео је друго решење Бр. 52780 од 25. новембра 1925. год. којим је тужбу Ђ. П. *одбацио* као ненадлежном суду поднету, а из разлога изнесених у раније наведеном решењу Касационог Суда. Суд је поред тога још нашао, да у толико пре није надлежан за расправу овога спора, „јер својом тужбом тужилац не тражи накнаду штете проузроковане таквим неправилним радом државних органа приликом извођења експропријације, већ он својом тужбом покреће спор који има за циљ поништај једне одлуке управне власти а за спорове ове врсте суд није надлежан....“

По жалби тужиоца на ово решење, Касациони Суд је у своме III Одељењу, решењем својим Бр. 1970 од 6. марта 1926. год. раније наведено решење првостепеног суда *оснажио*, а жалбу *одбацио*.

На тај је начин, од 1922. год. до 1926. г. молилац Ђ. П. лутајући од једне власти до друге и после разних перипетија најзад сазнао, да за његов спор није ниједан суд у овој земљи надлежан. Ова ретка појава у аналима судским, није обична, и поступање у овом случају још је необичније, пошто ни закон ни јуриспруденција јасно не кажу шта ће сад настати. Тужилац је најзад сазнао да није ни једна власт у овој земљи надлежна за расправу овог спора, али на који начин изнети овај спор о негативној надлежности пред Касациони Суд, у смислу чл. 110. Устава, ради одређивања надлежности?

Ово питање би могло бити предмет озбиљне дискусије. По нама, најправилнији пут

би био следећи: кад је се једно Одељење Касационог Суда огласило ненадлежним за расправу једног спора, за чију расправу је се већ огласио Државни Савет ненадлежним, онда је цео тај предмет *ex officio*, оно Одељење Касационог Суда које је се ненадлежним огласило, имало изнети на решење пред Општу Седницу Касационог Суда, преко председника Касације. На овај начин добило би се двојако: 1) не би се одуговлачило с решењем овако важног правног питања и 2) не би ни једног тренутка остао ни један грађанин ове земље пред необичном констатацијом: да за његов спор нема суда у овој земљи. Правна свест нашег народа који не схвата да може суд да не суди и правни поредак наше земље који не трпи негативне сукобе надлежности, императивно захтевају, да не буде ни једног тренутка, ни за какав спор, никаквог суда!

Овако није поступљено у овом спору. По донесеној одлуци Бр. 1970 од 6. марта 1926. год. сва су акта овог спора враћена првостепеном суду, који је, по саопштењу решења Касационог Суда заинтересованим странкама, оставио акта у архиву.

У недоумици шта да ради да би своје право заштитио, молилац Ђ. П. је се обратио Министру Правде актом својим од 25. марта 1925. год. изложивши свој случај.

„И административни и редовни суд, каже се у тој преставци, огласили су се за ненадлежне за расправу спорног предмета и како у једној правној земљи, као што је наша, не може један грађанин остати без заштите свога нападнутог права, то се мора расправити: ко је надлежан за расправу спорног питања.

„С тога, а на основу чл. 110. Устава молим господина Министра Правде, да изволи издејствовати решење о томе: ко је надлежан да пресуди парницу између мене и наше државе за ослобођење од експропријације мога имања у Шумадиској ул. бр. 53 и враћање истог у моју својину и да ми о томе изда решење, како би се на основу истог обратио одређеном суду за расправу спорног питања“.

Пошто је чекао два пуна месеца на решење Министра Правде, које није никако долазило, то је се молилац Ђ. П. обратио својом молбом, 29. маја 1926. год. Касационом Суду *директно*, тражећи да Касациони Суд реши, на основу чл. 110. Устава, која је власт надлежна за расправу овог спора. Платио је и таксу за решење, а акт свој послао је поштом на повратни реџис.

Ово је необично редак случај, кад се неко лице обраћа *директно* Касационом Суду по своме спору, у толико пре, што је спор мо-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

лиоца Ђ. П. код редовних судова *окончати*, на његову штету и то на питању надлежности, те према томе, тешко је видети могућност да по оваквом захтеву Касациони Суд решава. Много је био правилнији начин, ма да ни он по нама није правилан, да је Министар Правде изнео овај случај пред Општу Седницу Касационог Суда. Кад то није учинио, онда је пут који је молилац изабрао био још *једини* који му је остао да би заштитио своје право.

Касациони Суд је се упустио у оцену молиочевог тражења по напред наведеном акту, који је садржавао сав потребан материјал, па је на својој Општој Седници 13. октобра 1926. год. Бр. 7685 у свом разлогу нашао:

„Како је по чл. 110. Устава овлашћен Касациони Суд за решавање сукоба о надлежности између управне, грађанске или војне власти и судске власти, као и између управних и редовних судова, онда горње решење Касационог Суда о томе: да овде постоји административни спор, и да редовни судови нису надлежни за његово суђење, — има обавезну снагу и за управне власти и за управне судове. Према томе, Општа Седница Касационог Суда не може се упуштати у решавање представљеног сукоба о надлежности између управних власти и Државног Савета с једне стране и редовних судова с друге стране, по расправи појављеног П. спора са Министарством Грађевина, већ овим својим — решењем — извештава молиоца Ђ. П., да је напред наведеним решењем III Одељења Касационог Суда Бр. 1970 коначно расправљено: да за расправу овог спора није надлежан редовни суд, већ административне власти, и да ово решење има обавезну снагу и за управне, административне власти и управних судова, те према томе молилац П. има се обратити надлежном Министарству Грађевина, односно Државном Савету поновним својим тражењем по овом предмету“.

Ово решење има и таксену марку од 20 дин. и по својој спољној форми ни по чему се не разликује од осталих сличних решења која издају остали судови који директно опште са странкама. И ако је њиме само потврђено раније решење III Одељења Касационог Суда Бр. 1970/26, ипак је по њему

само могао молилац Ђ. П. да се обрати надлежној административној власти ради пресуђења његовог спора. Решење му указује на пут којим има да иде у даљем тражењу правде, пут који му се не може више оспорити.

Тако је Касациони Суд, у колико нам је познато *први пут* решавао о сукобу надлежности административног и редовног судства по захтеву интересоване стране, а без захтева Госп. Министра Правде, или ма кога суда, код кога је сукоб о надлежности избио и на један оригиналан начин, решио заиста интересантан негативан спор о надлежности. Његова одлука, у крајној линији је похвална, јер је помоћу ње парничар Ђ. дошао до правог пута којим ће тражити правду. Кад се добије представа уз то о перипетијама кроз које је овај спор пролазио, његова горња одлука је била једина могућа.

Али би се начелно о одлукама Касационог Суда по споровима о надлежности или о ненадлежности између судских и административних власти, могло озбиљно продискутовати Дискусија би се водила, наравно о поступку који би се употребио по оваквим случајевима.

Но што не можемо оставити без напомене, то је одлука Госп. Министра Правде, да не учини захтев Касационом Суду, у смислу преставке тужиоца Ђ., да он — Касациони Суд — расправи овај сукоб, по све погрешна, и да је треба изложити критици.

Напред је већ изложено да су се судови сукобили односно надлежности и кад ниједан од њих није тражио интервенцију Касационог Суда, предвиђену чланом 110. Устава, онда је једини Министар Правде, који је требао то учинити, кад су му од стране Ђ. поднети докази да сукоб судова постоји. —

Кад је Министар Правде нашао да не треба да интервенише код Касационог Суда, онда је Касациони Суд по све умесно поступио, што се упустио у решавање сукоба ма и на захтев једног парничара, и тиме створио преседан за решавање на овај начин и других сличних случајева, јер би иначе било утврђено, да за Ђ. нема суда односно да нема могућности да брани своје нападнуто право, а то се не сме десити.

ПРАВОСУЂЕ У ОПАСНОСТИ

ULPIAN JUNIOR

III.

Констатацијама у прва два чланка посвећена овоме питању могло се стећи уверење о горкој истини: *да је наше правосуђе пољуљано*. Оно сада вапије за једним рефор-

матором, који би стекао славу великана ако би успео да га добро реорганизује и морално уздигне.

Код доказивања да је оно у опасности,

не може се избећи да се истакну и неке чињенице, које не дају ни мало ружичасту слику нашега правосуђа. Појаве о којима се у том погледу говори и пише, врло су озбиљне и поколебале су веру у наше судове. Судије и адвокати, знатним делом својим, и то они који још увек идеално гледају на ту најважнију државну установу, не прикривају своје разочарење. То је и била побуда писцу ових редова, који је са пуним идеализмом изабрао професију јавног правозаступника, да у интересу самога правосуђа укаже на његове велике и судбоносне недостатке, али да га уједно узме и у правичну заштиту од свих неоправданих прера.

Настао је последњи час, да се одмах, без икаква устезања подигне глас и спречи развој свега што трује организам правосуђа. Стање је у њему критично. И оно што је кобно, то је апатија са којом се прати криза нашега судства.

Али се мора при свем том признати и нарочито нагласити, да број судија, који су се почели клањати Мамону, није велики. Још увек има знатан број добрих и исправних судија, који својом спремом, савесношћу и катонским особинама, могу служити за понос нашем правосуђу.

Наш јавни живот у сузбијању свих социјалних болести био је последњих година у знаку те кобне апатије. Да није те непојамне равнодушности, зар би се могло десити све што се у последње време дешава? Зар би се нпр. могло десити, да се за новац дели правда? Зар би се могло десити, да се пријатељство, хатар и партизанство одомаће у судовима и буду пресуђујући елементи у расправи судских спорова? Зар би се могло десити да самовоља буде мотив у раду појединих судија и доводи читаве колегијуме судова на оптуженичку клупу, као што је био случај са једним судом у унутрашњости? Зар би се могле десити многе друге жалосне појаве, као нпр.: да судије у појединим судовима преко дан извиђају и суде, а да у вече код својих домова састављају и на машини откуцавају правна средства противу својих властитих одлука; да преко својих поверљивих лица прибављају ту врсту клијената; да су се у неким од градских судова, сада већ укинutih, могла губити сва акта заснованих кривичних спорова противу појединих криваца; да су се готово знале и тарифе по којима су поједине иследне судије прекидали истрагу код случајева где је стварно било кривица или притварали невина а намерно и са планом оптужена лица, како би само на њих вршили пресију не би ли попуштали

у неумесним и неоснованим тражењима приватних тужилаца; да су се поједини спорни предмети одуговлачили у бесконачност и тиме се убијала воља оштећених приватних тужилаца за даље вођење тих кривичних спорова; да се извршења извршних судских одлука нису могла обављати без награда, и то у много случајева врло знатних, које су заинтересоване стране морале давати извршним органима, да би, и крај коначних судских пресуда, могли доћи до остварења својих судски признатих права; да органи тих ранијих извршних власти извештавају дужнике на чијим су имовинама стављена обезбеђења за рачун њихових поверилаца, како би омели та обезбеђења, или бар што више продужавали поступак извршења! Зар би се могло десити и то, да судови одобравају притворе, стављају људе под суд због постојања кривичних дела која повлаче истражни притвор, да би готово исти колегијум суда на претресу нашао да у радњи тих људи не постоји никакво кривично дело, „које би се по закону казнити могло!“ Зар би се могло десити да судије или старешине појединих судова, по писменим оптужбама у којима се излажу њихове злоупотребе, не предузимају ништа противу таквих жалиоца и не туже их за клевете и увреде, остајући под љагом да су извршиоци тих злоупотреба, а да их нико од надлежних претпостављених не узме за то на одговор; да поједине стечајне судије злоупотребљају своје судијске положаје у одређивању бранилаца стечајних маса и одређују првенствено оне правозаступнике са којима су присни пријатељи или другови, дајући им по неколико маса од једном; да други, у истом својству, одређују своје најближе сроднике за стараоце највећих и најлукративнијих маса! Зар би се могло десити, да више судије, место да своје време, за које их држава плаћа, искоришћују за обављање службеног рада, врше правозаступничке послове код нижих судова под изговором ду су им парничне стране ближи или даљи сродници, тако да би објективни посматрачи са стране, судећи по обиму њиховог пословања, могли стећи уверење да су у рођачким везама без мало са целом земљом! Зар би се могло дешавати и то, да се колегијуми појединих судова из унутрашњости састављају ad hoc и по потреби, према томе како се спорови из странацких, пријатељских или других каквих обзира треба да реше и да тим поводом председници покушавају утицати на поједине судије да спорове реше у једном или другом смислу! Зар би се и код виших судова могле десити и такве по-

јаве: да се предмети спорова, чије решење отпочне једно одељење по питању изузећа или којег другог претходног питања, без знања председника суда или председавајућег тог одељења, а под утицајем личности ван суда, пребаци у друго одељење да га оно решава; или, да се једном већ донете одлуке мењају и решени предмети поново износе на решавање!

Био би бескрајан низ ових поразшавајућих факаша не само за правнички рад, већ и за све грађане који од судова траже изрицање неумишлене Правде, ако би се хтели искрјивно извршити њихово набрајање. Али то није циљ ни повод овог чланка, као што ни његова тенденција није, да се ма и најмањом алузијом на личности, указује на појединце. Најобјективнија побуда у критици једног у истини злог стања руководила је писца, у писању овог чланка искључујући личне моменте у главноме већ и зато, што је за овакво стање у многоме крива и сама држава, која ни до данас није стигла да изврши реформу нашега судског законодавства и поправи тешко материјално стање судског реда, како би са пуним правом могла захтевати од судија и судског чиновништва крајњу савесност и примењивати најстрожије санкције противу корупције и несавесности.

Све те околности изазивају најозбиљније размишљање. Срећом, ово болесно стање није захватило цело наше правосуђе. Светлих примера карактера, честитости и савесности има још доста и зато се може још увек веровати и полагати основана нада у радикално санирање тога стања. Они који

се, као позвани, буду латили тог великог задатка, морају нарочито имати у виду оне друге околности које нису у вези са самим судијским чиновништвом и судијским кадром, већ са нерационалним радом централне земљске управе у погледу избора и постављања судија и наименовања судског чиновништва.

Страначки, пријатељски и рођачки утицаји још играју врло велику улогу при избору судија и старешина судова, место да критеријум у томе на првом месту буде спрема и савесност, када већ није могуће код наименовања судија избећи партијске моменте и непотизам. Крајње је време да се у томе питању једном напусте старе методе и видик прошири. Само ће се тако онемогућити да Министри Правде траже кривце због рђавог правосуђа тамо где их нема, ваћ ће их рационално лечити за то једино могућим начином: материјалним побољшањем стања судског реда, појачавањем одговорности и добрим избором судија и старешина судова. Том селекцијом исправних, ваљаних и способних правника за судије, без обзира на њихово политичко убеђење, успешно ће се поправити наше правосуђе. На тај ће се начин најлакше постићи његово морално уздизање. Тада ће бити немогуће, да један судија под својим пуним потписом оптужује судијски ред преко јавности, износећи тешка и жалосна факта у том погледу и да и сам Министар Правде на годишњој скупштини Удружења Судија онако оптужи судије, а да се ни за први, ни за други случај, не појави достојан протест.

Може ли се онда према свему шоме рећи, да наше правосуђе није пољуљано?

О ПРАВНОЈ ВАЖНОСТИ У ИНОСТРАНСТВУ СКЛОПЉЕНОГ БРАКА

У КОМЕ ЈЕ ЈЕДНА БРАЧНА СТРАНА СРПСКИ ПОДАНИК ПРАВОСЛАВНЕ ВЕРЕ

SLAVKO A. MARKOVIĆ

ADVOKAT

Ниле мали број бракова које су поданици раније Кралјевине Србије склапали за време и после рата, па и данас још склапају у иностранству са поданицима других држава. За време последњег рата веома велики број грађана Србије емигрирао је из земље и настанио се у страним државима. Било их је у Русији, Грчкој, Француској, Енглеској и њиховим колонијама, а било их је и у Немачкој и у Аустрији, као интернираца и заробљеника. Заклонјени, бар привремено, од стрехота рата кроз које су прошли и заборављајући на њих, почели су да мисле и о својој личности, стварајући себи угод-

нији живот, те је тако дошло и до склапања бракова са иностранним поданицима и заснивања породичног живота. Но и после рата склопљени су многи овакви бракови, па се и данас још склапају.

При расправљању у наслову постављеног питања, ми ћемо оставити на страну оне бракове који су у иностранству склопљени у православној цркви и уз сажество православних духовних лица. Они су, као потпуно пуноважни, ван дискусије. Предмет нашег излагања биће само они бракови које су наши, т. ј. поданици раније Кралјевине Србије, склопили у земљама у ко-

jima je građanski brak obavezna forma za zaključivanje jednog braka, koji su dakle zaključeni kod građanskih vlasti i uz sadejstvo ovih, a po neki od ovih blagoslovljeni i u katoličkoj crkvi.

Supruzi u ovako sklopljenim brakovima posle izvesnog vremena vraćaju se u zemlju te žive u bračnoj zajednici smatrajući sebe, a i drugi ih smatraju i primaju kao punopravne supruge. Ovaj njihov brak ulazi tada u mnoge privatno-pravne i javnopravne odnose koji tangiraju interese pojedinaca, društva i države. U pitanju o pravnoj važnosti jednoga braka angažovan je i privatni i javni interes, jer je brak osnova porodice, a ova temelj društva i države. U oblasti porodičnog i naslednog, a još više javnog prava nije indiferentno rešenje pitanja o pravnoj važnosti jednoga braka. Mnoga pitanja privatnopravne i javnopravne prirode dobiće svoje rešenje baš s obzirom na rešenje pitanja o tome, da li je jedan brak pravno važan ili ne, zbog čega je pozitivno zakonodavstvo i propisalo naročite uslove i pogodbe za punovažnost jednog braka.

Postavlja nam se dakle pitanje: da li brak, u kome je jedna bračna strana srpski podanik pravoslavne vere, sklopljen u inostranstvu po propisima tamošnjeg zakonodavstva kod građanskih vlasti, eventualno blagoslovljen i u katoličkoj crkvi, da li taj brak ima pravne važnosti na teritoriji koja stoji pod režimom zakona ranije Kraljevine Srbije?

Posmatrajući brak sa gledišta njegove pravne važnosti možemo govoriti o njemu kao i o svakom pravnom poslu koji je od uticaja na zasnivanje prava i pravnih odnosa. Da bi jedan pravni posao mogao zasnivati prava i pravne odnose on mora biti punovažan, a punovažan je pravni posao samo onaj koji u svemu ispunjuje uslove koje je zakon postavio za njegovu pravnu važnost.

Rasmatrajući ove uslove pravna nauka s obzirom na važnost i nevažnost pravnih poslova, deli ove na nekoliko kategorija. Francuska i nemačka pravna nauka razlikuje tri vrste nepunovažnih pravnih poslova: 1. pravni poslovi koji uopšte ne postoje, 2. pravni poslovi koji formalno postoje, ali ne proizvode nikakvo dejstvo pošto su po samom zakonu ništavni, i 3. rušljivi pravni poslovi koji postoje i proizvode pravno dejstvo, ali se na zahtev interesovanih lica mogu poništiti.

Srpska pravna nauka u ovom pitanju ima nekoliko mišljenja. Andra Đorđević smatra da ima dve vrste nevažnih pravnih poslova: ništavni i rušljivi pravni poslovi. Živojin Perić isto tako smatra da ovakvih pravnih poslova ima dve vrste, samo ih razlikuje na pravne poslove koji ne postoje i na rušljive-oborive

pravne poslove. Dr. Laza Marković razlikuje tri vrste nevažnih pravnih poslova: pravni poslovi koji ne postoje, ništavni pravni poslovi i rušljivi-oborivi pravni poslovi. 1. Pravni poslovi koji ne postoje takvi su pravni poslovi, koji ne postoje ni faktički ni pravno. Kod ovih nedostaju bitni elementi koji čine suštinu pravnog posla. Ovakvi pravni poslovi nemaju nikakve pravne važnosti, oni su ništavni kako sa gledišta formalno-pravnog, tako i sa gledišta materijalno-pravnog. Oni nemaju nikakvog pravnog dejstva, i ne zasnivaju nikakve pravne posledice. Pa zato nije ni potrebna nikakva sudska odluka da bi se oni oglasili za pravno nevažne, oni po samom zakonu ne postoje. Svaki građanin ima pravo da se poziva na nepostojanje ovakvog pravnog posla, i ovo pravo je nezastarivo. 2. Ništavni pravni poslovi su takvi koji se faktički pojavljuju kao pravni poslovi, ali sa gledišta prava oni se ne smatraju ovima, zbog čega i ne proizvode posledice radi kojih su i postali. 3. Rušljivi ili oborivi pravni poslovi faktički postoje i proizvode svoje dejstvo, ali mogu biti oglašeni za nevažne zbog izvesnih nedostataka.

Sa ovog istog stanovišta možemo posmatrati i brak kao pravni posao. Pri kategorisanju uslova za pravnu važnost braka polazi se od pitanja o sudbini jednog braka s obzirom na ispunjenje ili neispunjenje u zakonu postavljenih uslova za njegovu pravnu važnost. Sa ovog stanovišta dele se ovi uslovi, kao i kod drugih pravnih poslova, na tri grupe: 1. Ovi uslovi su takvi koji, kad ne bi bili ispunjeni, čine da brak u opšte ne postoji kao da nije sklopljen, niti je bio. Brakove koji ne ispunjuju ove uslove, pregleda radi, nazvaćemo nepostojećim brakovima. 2. Uslovi kod koji brak zaključen postoji, ali se u javnom interesu mora poništiti. To su ništavni brakovi. 3. Uslovi koji tangiraju privatni interes, zbog kojih se i dozvoljava obaranje-rušenje ovakvih brakova. Nazvaćemo ih rušljivi-oborivi brakovi. Pored ove tri glavne grupe u bračnom pravu imamo još nekih sporednih uslova t. zv. bračne zabrane, koje nisu od uticaja na pravnu važnost jednoga braka, no koji čine da se zaključivanje jednog braka odlaže dok se smetnje ne uklone, a u slučaju da je brak i pored ovih smetnji ipak zaključen, on ostaje u važnosti.

Mi ćemo se ovde, s obzirom na temu koju izlažemo, ograničiti samo na rasmatranje uslova koji su neophodni i bitni za postojanje jednog braka, na uslove koji, ako nisu ispunjeni, čine da zajednica između čoveka i žene nema elemente bračnog odnosa, dakle da nema braka. To su uslovi koje ističe javni interes, a zbog čega se i smatra da kad nema jednoga od njih brak i ne postoji. Takva zajednica života

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

čoveka i žene nema elemente braka, ne proizvodi nikakve posledice pa nije ni potrebna nikakva sudska radnja ili sudska odluka kojom bi se ovakav jedan brak morao oglašavati za nevažeći. On po samom zakonu ne postoji.

Izuzetno od drugih pravnih poslova naš Građanski Zakonik je sam predvideo da nedostatak bitnih uslova kod braka čini da nema braka. Ovo su ti bitni uslovi bez kojih uopšte nema braka: razlika polova §. 60. Građ. Zak., pristanak budućih supruge §. 88. Građ. Zak., i blagoslov sveštenog lica §. 60. Građ. Zakona. Ako ma koji od ovih uslova nije ispunjen smatra se, ne da je brak ništavan, nego da uopšte brak nije ni zaključen, dakle da ne postoji po samom zakonu.

Naš zakonodavac usvojio je brak kao crkvenu ustanovu. Zaključivanje braka kod nas je religiozan čin, a dolazi u grupu onih pravnih poslova za čije se punovažno zaključivanje traži naročita forma. Brak između dva lica raznoga pola se »venčanjem črez sveštenika po propisu pravoslavne crkve svršuje, počem se ona pred dva ili tri svedoka izjasne« §. 60. Građ. Zak. »Zakoni brak svršuje se u crkvi u vreme crkvom za to propisano, pred dva ili tri svedoka... u svemu shodno pravilima i obredima pravoslavne crkve« §. 91. Građ. Zak. Bitni uslov za postojanje braka, koji iz ovih propisa ističe, jeste jedan religiozan i strogo formalan čin, naime da je zaključen »črez sveštenika« po pravilima i obredima pravoslavne crkve. Neophodno je dakle da je venčanje izvršilo svešteno lice u crkvi, ma i van crkve, no svagda po propisima pravoslavne crkve. Ako bi venčanje izvršilo drugo koje lice, koje nije svešteno, u tome slučaju ne bi bilo venčanja »črez sveštenika«, pa ne bi bilo ni braka.

U kolikoj je meri na teritoriji pod režimom zakona ranije Kraljevine Srbije brak konfesionalan vidi se još i iz toga što imperativ o sklapanju braka u crkvi važi i za ostale nepravoslavne hrišćane, kao i nehrišćane, no razume se da za svakog od njih važe propisi i pravila njegove crkve (Uredba od 7-XII-1861. g. V. No. 2444. koja je i danas u važnosti.). I ovi ako hoće da im brak ima pravne važnosti moraju isti zaključivati po propisima i obredima njihove vere, a brakove im mora blagosloviti njihov sveštenik.

Prema našem pozitivnom zakonodavstvu §§. 60. 91. Građ. Zak. Uredbe od 7-XII-1861. V. No. 2444. kod nas su punovažni jedino oni brakovi koji su zaključeni blagoslovom sveštenika, a po pravilima i obredima jedne od priznatih crkava. Ovo je generalno pravilo. Za pravoslavne postoji međutim još jedno specijalno naređenje, da su oni obavezni da svoje brakove, ako hoće da budu punovažni, za-

ključe svagda i samo po propisima i odredima pravoslavne crkve, blagoslovom sveštenog lica. Bilo da su obe bračne strane, čovek i žena, pravoslavne vere, bilo da je to samo jedna ma koja od njih mogu zaključivati punovažne brakove jedino kako to propisuje pravoslavna crkva, a naime blagoslovom sveštenika po propisima i obredima pravoslavne crkve §§. 60. 91. Građ. Zak. — Zakonodavno rešenje od 9-IX-1853. god. No. 359.

Svi, dakle, brakovi koji su zaključeni osim i protiv ovih propisa na teritoriji pod režimom zakona ranije Kraljevine Srbije nemaju pravne važnosti pošto ne ispunjuju bitne uslove za njihovu pravnu važnost. Ima se smatrati da ovi brakovi uopšte nisu ni zaključivani, da ne postoje, i da nikad nisu ni postojali. Ovo nije brak nego obična nebračna veza čoveka i žene, sa svima posledicama koje ovakva veza donosi.

Često se dešava da podanici jedne države odu iz zemlje u drugu državu te, ne menjajući državljanstvo, privremeno ili stalno se nastanjuju u toj drugoj državi. Živeći u inostranstvu često imaju potrebu da zaključuju izvesne poslove koji su od uticaja na pravo i pravne odnose, odnosno koji treba da proizvedu pravne posledice i u njihovoj zemlji iz koje su otišli. Pri sklapanju ovih pravnih poslova kojih propisa će održati, da li propisa svoje zemlje, ili propisa one države u kojoj su? Naš zakonodavac predviđao je ovu mogućnost te je u §. 5. Građ. Zak. propisao pravilo za postupanje u ovakvim slučajevima: »Svaki žitelj srpski, bio on u Srbiji ili van Srbije, imaće se ovih zakona držati«. Prema ovom propisu svaki građanin sa teritorije ranije Kraljevine Srbije, a koji ode u inostranstvo da tamo živi privremeno ili stalno ne menjajući državljanstvo, u svima pravnim poslovima i aktima koje obavlja u inostranstvu a koji su od uticaja na pravo i na pravne odnose, ako hoće da ovi na teritoriji Srbije imaju pravne važnosti i proizvode pravne posledice, mora se pridržavati zakona Srbije, i saobraziti formu i sadržinu ovih propisa koji se traže na njenoj teritoriji.

§. 5. Građ. Zak. je generalne prirode, te se tako odnosi i na sklapanje brakova srpskih građana u inostranstvu. Svi srpski građani kad sklapaju brakove u inostranstvu, ako hoće da im ovi na teritoriji Srbije budu punovažni, imaju se u svemu držati propisa našeg građanskog zakonika, te svoje brakove sklapati samo onako kako naređuje ovaj zakonik.

Iako je ovo po našem zakonu potpuno jasno ipak je Arhijerejski Sabor 1880. godine doneo jednu odluku (S Br. 9.) kojom je hteo naročito da naglasi gore izloženo pravilo. Odluka glasi: »Onim licima kojima se brak ovde u otadžbini prema zakonima i konačnim pravi-

lima zabranjuje, a oni odu u stranu državu i bez odobrenja nadležne ovdašnje vlasti venčaju se, neće se priznati zaključeni brak kao zakoniti i važeći. Istina je da se ova odluka odnosi na lica kojima je brak u zemlji zabranjen, dakle ne striktno na naš slučaj ali je ipak citiramo zbog toga što ona podvlači princip da, pri sklapanju brakova u inostranstvu, naši građani imaju se pridržavati zakonskih propisa važećih na teritoriji Srbije, ako hoće da im brakovi i ovde budu punovažni.

Iz svega napred izloženog lako je izvesti zaključak i primeniti pravilo, na naš slučaj. Mi rasmatramo slučaj gde su naši građani, pravoslavne vere, zaključili brak u inostranstvu kod građanskih vlasti, eventualno i u katoličkoj crkvi. Videli smo da je kod nas obavezna forma za zaključivanje brakova crkvom propisani religiozni čin uz sadejstvo sveštenog lica. Ovo je obavezna forma bilo da su obe bračne strane pravoslavne vere, bilo da je to samo jedna ma koja od njih. Brak koji su naši građani zaključili u inostranstvu kod građanskih

vlasti, to nije brak zaključen po pravilima i obredima pravoslavne crve, a nije ni blagoslovljen »čez sveštenika« nego je sklopljen jednim administrativnim aktom državnog činovnika. Kod građanskog braka ono što je za nas bitno nije ispunjeno, a to je forma za zaključivanje braka. Pa sve da je brak posle i blagoslovljen u katoličkoj crkvi, ni ovaj brak nije blagoslovljen po propisima pravoslavne crkve, koji su obavezni u svakom slučaju kada je ma koja bračna strana pravoslavne vere.

Brak je, posmatrajući ga sa gledišta prava, strogo formalan pravni posao. Kod njega je forma bitni element, suštastveni deo samog braka, koju je sam zakon propisao. Ako ova forma nije ispunjena onda nije zaključen posao, pa dakle nema ni braka. U našem slučaju, videli smo, ovaj bitni uslov, obavezna forma, nije ispunjen, te se prema svemu ima i smatrati da ovaj brak između srpskog i stranog podanika nikad nije ni bio zaključen, on je nešto što ne postoji, i što nikad nije ni postojalo.

(Svršiče se)

PROTIVREČNOSTI I GREŠKE U ZAKONU O TAKSAMA I NJIHOVIM PRAVILNICIMA

ŽIV. ST. DEVEČERSKI

INSPEKTOR MIN. FINANSIJA U PENZIJI

Zakon o taksama dolazi u red najvažnijih i najpotrebnijih fiskalnih zakona i to ne toliko zbog prihoda koje daje državi, koliko zbog njegove svakodnevne ogromne primene kod svih državnih i samoupravnih vlasti, pa i kod privatnih lica i ustanova. Umešni zakonodavac u propise ovoga zakona vešto je upleo sve zvanične radnje vlasti, a njima je podvrgnuo i sve privatno-pravne poslove, zasnovane pismenima u privatnom saobraćaju. Zato bi to trebao da bude jedan od najperfektnijih zakona u opšte.

Za naš zakon o taksama, međutim, to se ne može reći.

Upravo mi još nismo unificirali sve taksene propise za celu zemlju, te još imamo na snazi sve pokrajinske zakone biljegovne i pristojbinske, a u Srbiji i Crnoj Gori, srbijanski zakon o taksama od 1911. godine. Ali mi smo od 1920. g. do danas proširili skoro ceo srpski zakon o taksama na celu zemlju, a naročito njegovu tarifu, izuzev samo malog broja zakonskih članova i tarifnih stavova, koji čekaju samo na unifikaciju drugih zakona, za koje su tesno vezani.

Prenošenjem propisa i tarifnih stavova ukinuti su svi odgovarajući propisi pokrajinskih pristojbinskih i biljegovnih zakona, kao i oni

propisi koji su im bill protivni, a mnogi od tih propisa izmenjeni su prema današnjim potrebama, tako da se mi danas najviše i u glavnom služimo zakonom o taksama od 1911. godine sa izmenama i dopunama od 27. juna i 20. decembra 1921. i od 25. oktobra 1923. godine, koje su od starog srpskog zakona o taksama napravile jedan nov zakon o taksama, u kome samo delimično ima propisa koji važe samo za Srbiju i Crnu Goru, dok ostali propisi važe za zelu zemlju. Pri tome ne treba zaboraviti da su u taj zakon uneti i mnogi propisi pokrajinskih zakona, modificirani prema novim prilikama socijalnim i privrednim u našoj mladoj državi.

Takav jedan zakon, u koji se steklo iskustvo više ranijih zakonodavstava, trebalo bi da bude besprekoran ili bar korektno obradjen.

Na žalost, to se ne može potvrditi za sadanji zakon. Na protiv, mora se priznati da je taj zakon prilično bogat greškama, koje su često načelnog značaja, i kontradikcijama koje su neshvatljive, a katkada se da živo zapaziti i odsustvo osećanja mere, pa gde gde i odsustvo logike.

Sve ove greške nisu namerno učinjene. One su nesumnjivo plod brzog i nesistematskog rada, a biće da je i materijal bio prilično težak i da se nije mogao održati u rukama.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

U nameri da pomognemo da se ovaj važan zakon što pre dovede u sklad sa osnovnim principima fiskalnog zakonodavstva i potrebama kojima je namenjen, mi ćemo ovde uzgred napomenuti neke važnije nedostatke ovog zakona, koji i letimično pogledani padaju u oči, uvereni da će oni navesti na razmišljanje sve zainteresovane krugove i učiniti da i drugi u njemu zapaze ponešto od onoga što možda mi nismo uspeli zapaziti. Tako uočeni nedostaci ovog važnog zakona, poslužiće korisno onome, kome bude određeno da vrši ispravke ili izvrši potpuno unificiranje njegovo.

Ne upuštajući se u svestranu analizu, jer to obim članka ne dopušta, mi ćemo prosto konstatovati greške i netačnosti onim redom, kako su u zakonu i pravilnicima povrstane i to samo one, koje najviše padaju u oči.

Počecemo sa članom 1. pravilnika koji ide uz član 1. zakona.

I. U ovom članu u tač. 4. propisano je:

„Kod stvaranja, preinačavanja ili ukidanja prava u privatnom saobraćaju van posredovanja vlasti, ako drukčije nije ugovorom naredjeno, taksu plaća lice, koje o tome izdaje pismeno, bez obzira da li ga lično izdaje ili preko punomoćnika, ali u svakom slučaju za neplaćenu taksu, prema državi, *solidarno odgovaraju izdavalac i sopstvenik takvog pismena* (i vlastodavac ako se posao vrši preko punomoćnika.“)

Medjutim u čl. 51. zakona o taksama za isprave izdate bez takse u privatnom saobraćaju propisano je ovo:

„Doplatu redovne i kaznene takse *plaća sopstvenik isprave*.“

„Ako se utvrdi nemogućnost naplate od sopstvenika, osudiće se na plaćanje prednje takse izdavalac.“

Posle svega ovoga dolazi 8. napomena uz Tbr. 12. taksene tarife, koja je zakon i koja glasi:

„Svaki zaključeni (sklopljeni) ugovor o kupovini i prodaji mora se prijaviti i taksa platiti u roku od 15 dana po sklapanju ugovora, *ili se u trenutku sklapanja ugovora mora ova taksa na samom ugovoru propisno zalepiti i poništiti*. U protivnom slučaju ugovorajuće strane osudiće se *solidarno*, pored redovne takse i na kaznu u iznosu taostruke redovne takse.“

Po prvom propisu, dakle, za neplaćenu taksu bio bi odgovoran u prvom redu *izdavalac* isprave, po čl. 51. zakonâ u istom slučaju bio bi u prvom redu odgovoran sopstvenik — *primac* isprave, a u trećem primeru, vidimoda će se na kaznu osudjivati *sołtgarno t prjmalac izdavalac isprave*.

II. Stav 1. tačke 5. čl. 6. zakona u koliziji je sa tač. 1. napomene 12. uz Tbr. 12. taksene tarife.

Po stavu 1. tačka 5. čl. 6. zakona, oslobođeni su od plaćanja takse: „Nasledja, legati, pokloni i prava uživanja namenjeni opštoj koristi, t. j. ostavljeni u tom cilju državi, samoupravnim telima ili ustanovama znanstvenim, naučnim, dobrotvornim i humanim.“ Jasno je dakle da su od plaćanja takse oslobođene i zadužbine.

A u 12. napomeni uz t. br. 12. propisano je da „prenosnoj-dopunskoj taksi“ podleže podar ostalih „i crkvene i svetovne zadužbine, narodbine, zklade, fondovi“. i t. d.

III U stavu 2 tačke 5. čl. 6. zakona o taksama propisano je da su nasleda do pola miliona vrednosti u prvom stepenu krvnog srodstva oslobođena od plaćanja nasledne takse, a u tač. 6. istog člana propisano je da isto tako ovoj taksi ne podleži ni ostavina *izginulih i pomrlih ratnika*, ako ostavina ne presali 100.000 dinara.

Dakle iz zahvalnosti prema požrtvovanju ratnika njihova ostavina osloboda se samo do 100.000, dok se neratnicima i ostalima osloboda do 500.000.

No i ovo oslobođenje ne proteže se na ratnike ako je ostavitelj usled gornjih uzroka umro 6, meseca posle demobilizacije.

Komentar iziišan.

III. član 8. zakona o taksama glasi:

„Ako lice koje plaća taksu, izda kakvo pismeno ili izvrši kakav pravni posao koji podleži taksi, u družbi sa licem oslobođenim po čl. 5., onda se za takvo pismeno ili za taj posao *naplaćuje taksa od neoslobodenog lica*.“

Medjutim 2. napomena uz t.br. 12. taksene tarife protivreči ovom zakonskom propisu i u svom drugom delu glasi:

„Za ugovore o kupovini i prodaji pokretnih stvari po kojima država prodaje svoje izradvine i produkte *neće se naplaćivati ova taksa*.“

Protivrečnost je očevidna.

IV. U ovom zakonu ima i netačnosti. Evo nekih:

U napomeni u t.br. 23. propisano je: „Ukida se treći stav člana 20. zak. o taksama Kraljevine Srbije i reči „sem prvog stepena“ u četvrtom stavu istog člana. — Medjutim čl. 20. nema nikakve veze sa t.br. 23.“

V. U tabeli o naplati nasledne takse iz t.br. 23. ispuštene su stope za nasleda iz tekućeg br. 1. a za sume od 50—100.000 i od 100—250.000. To je učinjeno naknadnom obznanom pole više od godune i po dana.

Pitanje je: šta je bilo sa ovom taksom za to vreme?

VI. U tač. 2 čl. 52. Taksenog i Pristoj-Pravilnika od 1923. g. poslednja rečenica glasi: „Propis tačke 13. čl. 1. ovog pravilnika važi i

овде у толико што ће се оферат узети у обзир“ и т. д. А та таč. 13. чл. 1. истог правилника гласи: „Ако неко друштво има подodbore, који постоје са истим циљем, онда се друштвено ослобођење од таксе односи и на те подodbore.“

Као што се види ова два прописа немају никакве везе

VII. Уз тарифни бр. 90. иде чл. 137 правилника од 1913 г. Тачка 2. овог члана правилника гласи: Прописи члана 136. овог правилника о контроли и наплати таксе вреде *и за ове воденице*“ и т. д., а одмах испод текста под *) назначено је да је чл. 136. правилника од 1913 г. замењен чланом 223. новог правилника од 1913. г. То исто означено је и код укинутаг чл. 136. Ако сад завиримо у тај нови чл. 223., којим је замењен чл. 136. прочитаћемо следеће: „За акт којим се тражи *избрани суд за суђење* или *вештаци* ради каквог прегледа или оцене плаћа се такса по т.бр. 73 таксене тарифе а не по т.бр. 1. таксене тарифе“.

Савршено је јасно да ова два прописа ницег заједничког немају, нити могу бити у вези.

VIII У 3. напомени уз Тбр. 34. таксене тарифе прописано је да је „за ненаплату таксе из *овог тарифног броја педесетоstruki iznos* ове таксе“, а у чл. 56. правилника од 1923. године, који објашњава овај тарифни број, прописано је у таč. 4. да је казна *trostruki iznos*, а мало ниже у таč. 9. истог члана поново да је *pedesetostruki iznos*.

Несумњиво да прописи овог тарифног броја и његовог члана правилника иду у најрогодатније творевине у таксеним прописима.

IX. У Тбр. 324. под **v** прописано је ово:

„За молбу којом се тражи допуштење за ступање у брак“ и т. д.

„Који плаћају *више* од 30 динара год. непос. пореза (без личног пореза и приреза, 100—дин.

„Који плаћају *30 din i više* непос. пореза (без личног пореза и приреза) 250—дин.

Оба су случаја *sa više od 30 dinara* непосредног пореза, а на њих су применјене различите стопе таксе. Несумњиво је да би се прва стопа од 100 дин. имала односити на случајеве где је непосредни порез *ispod 30 din* годишње.

X. У напомени уз Тбр. 383 таксене тарифе прописано је да се ова такса *naplaćuje* само у варошима означеним у чл. 81. Устава. Међутим чл. 81. Устава гласи:

„Народна Скупштина има право анкете као и истраге у изборним и чисто административним питањима“.

Као што се види, ни речи о каквим варошима.

Ово исто се понавља и код Тбр. 389, 397, 399, 404 и 407.

XI. У члану 51. закона говори се о исправама изданим у приватном саобраћају за које није довољна такса плаћена.

Шести став овога члана закона гласи:

„За овакве исправе раније састављене¹⁾ за које или није плаћена никаква или довољна такса, или на које је такса неpropisno прилепљена и поништена, сматраће се ради наплате таксе да су састављене у тренутку кад су пред власт дошле и *platice redovnu taksu i kaznu po stopi koja важи у том тренутку*“.

У чл. 68. пак, у последној реčenici прописано је следеће: „Али ако писмена и исправе издате у приватном саобраћају пре ступања у живот овог закона, нису никакву или нису довољну таксу платили, а подлежале су плаћању таксе по ранијем закону, такса ће се наплатити по одредбама овог закона *samo onda ako je po ранијем закону такса већа, у противном по одредбама ранијег закона*.“

По пропису чл. 51. за овакве исправе раније састављене таксе се има платити по стопи која важи у даном тренутку, а по чл. 68. ако је стопа у ранијим прописима била мања, такса ће се наплатити по ранијим прописима.

Ово би биле од прилике крупније грешке које највише падају у очи, мада их има још, јер смо преко неких намерно прешли. Али и ово што смо овде изнели довољно је да надлежне покрене на размишљање о исправкама овог важног закона и његовој темелјној преради. Запажања других познаваоца тог закона, могу ићи само у прилог овом мишљењу.

¹⁾ Т.ј. под владом ранијих законских прописа.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О АДВОКАТИМА У КРАЉЕВИНИ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

У циљу анкете на израђени предлог закона о адвокатима Краљевине Срба, Хрватска и Словенаца, одазвали смо се жељи многобројних наших другова из унутрашњости и продужујемо објављивање текста тога предлога и примедба учинених на њај предлог.

Очекујући примедбе на њај предлог од другова из унутрашњости, Уредништво их

моли да му те примедбе доставе, како би нарочиито изабрани Одбор нашег Удружења могао да их проучи и среди.

Завршујући публикацију текста законског предлога и примедба нашег Удружења, Уредништво у овом броју објављује и примедбе које су Удружењу доставила Друштва Одвјетника у Хрватској и Словенији.

Ad § 9. — У овој се одредби предвиђа, да се време пробављено на војној вежби има рачунати у приправничку службу. Ту клаузулу, која се налази у 7. реду трећег става горњег параграфа треба допунити ограничењем тога времена, те да гласи: „Време пробављено на војној вежби, ако не прелази тридесет дана, има се урачунати у приправничку службу“.

У овом истом законском пропису употребљен је један неподесан израз „иступ приправника“. Место њега требало би употребити „свако иступање приправника“ (в. ред 4. стр. 3. §-а 9.)¹

Ad § 11. — Прву реченицу би требало јасније и боље саставити и заменити је овом: „Адвокат је дужан приправника запослити у раду своје канцеларије тако, да му омогући усавршавање и особоби га за вршење адвокатског позива“.

Ad § 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18. и 19. — Израђеном основном предлога закона о адвокатима и адвокатским приправницима предвиђа се различити испит за адвокате од оног који је предвиђен у закону о судијама. Ово диференцирање је сасвим безразложно. И адвокати и судије греду истом циљу и имају исти позив: сарадњу у правосудју. Њихови су позиви дакле слични, за њих се траже исте квалификације како у погледу школског образовања, тако и у моралном погледу и свему осталом, па према томе нема никаквог разлога да се од њих не тражи и иста стручна спрема. Следствено било би сасвим неоправдано да се за судијски испит тражи већа строгост него за адвокатски и обратно. Зато би требало установу адвокатског испита изједначити са судијским и прописе §§ 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18. и 19. у свему саобразити са односним прописима зак. о судијама, као што је изнето и у критици предлога закона о судијама.

Ad § 20. — Редакција ове одредбе садржи неке плеоназме, као што је на неким местима и недовољно јасан.

Овај би § требао да гласи овако:

„Адвокат је овлашћен давати савете у свима судским, јавно-правним предметима и заступати грађане и јавна лица пред свима земаљским судовима, властима и установама који извиђају и суде.“

¹ Осим тога треба онемогућити безразложно напуштање адвокатских канцеларија и омогућити јачи надзор приправника уношењем засебног става овом §-у, који би гласио: „Адвокатски приправник при сваком новом уписивању код другог адвоката дужан је поднети адвокату код кога се уписује оцену о раду и својој марљивости коју му је дао адвокат који га исписује. Ову оцену као и разлог исписивања цениће Комора и тек по том одобрити ново уписивање.“

Адвокат не сме имати филијалу своје канцеларије нити радити у друштву са лицем које није адвокат.

Седиште адвоката је место суда код кога је постављен“.

Оваквом изменом и допуном § 20. постигло би се то, да адвокатима буду допуштени приступ и рад код свих административних судова и других институција које извиђају и суде. На тај начин они би могли заступати парничаре и пред берзанским судом, што им је једном аномалијом до сада било онемогућено у Краљевини Србије, па је на жалост и у новим статутима Београдске Берзе поново октроисано.

Ad § 21. — Први став овог §-а треба проширити те да гласи:

„Адвокат је дужан да у опште, како пред судом тако и ван суда, целим својим држањем и својим радом чува част, углед и достојанство свога staleжа“.

У првој реченици трећег става место: „адвокат се не може позивати на одговорност пред казним судом“ било би боље рећи: „адвокат не може одговарати пред казним судом“.

На крају другог одељка израз „добивеном налогу“ треба заменити са изразом „овлашћењу“, пошто је први по својој природи комерцијалног карактера.

На крају последњег става овог §-а, после речи „протокол“ треба додати реченицу: „који адвокати по правилу треба да сачињавају пре сваког овлашћења“.

Ad § 22. — Неоправдан је и не може се ничим правдати пропис о безизузетном приморавању адвоката да заступају грађане и правна лица. Такво наметање дужности противи се принципу да се ни од кога, а најмање од адвоката, чији је позив несумњиво узвишен, не може захтевати да заступа неправедну ствар, да ради без споразума са клијентом о правцу рада у заступању и противно његовој савести и убеђењу. Таква би се дужност могла наметнути другим слободним професијама, (н. пр. лекарима) али правозаступницима не. С тога би цео други став требало избацити из текста овог §-а.

Ad § 23. — Доследно раније изложеним разлозима, у овој одредби, у првој реченици првог става требало би реч „налог“ заменити изразом „овлашћење“. Исто тако имао би се изоставити и цео четврти став овог §-а.

Ad § 24. — Овај је § и сувише опширан и ваљало би га концизније редиговати.

Ad § 25. — Стилизацију прве реченице требало би изменити, те да гласи: „Адвокат може одредити себи заменика у случају када је спречен и овластити другог адвоката да

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

га заступа.“ Реченицу у првом ставу: „Одбор ће о томе известити Апелациони Суд ради обавештења подручних судова“ треба изоставити као израз једне излишне формалности, у суштини безначајне, али довољне да отежава рад и иначе већ преоптерећених судова.

После § 25. требало би додати и један засебан § који би се односио на сигнатуру. Он би гласио: „У свима расправама пред редовним грађанским, административним и специјалним судовима заступаће грађане и друга правна лица адвокати, који су једино овлашћени да подносе сва акта за судске и административне спорове. Изузетно моћиће у своје име таква акта подносити и себе пред судовима заступати она лица, која су правно образована и ако нису адвокати. Акта поднета без сигнатуре ти судови неће узимати у поступак“.

Ad § 26. — У другом реду првог става израз „корпорацијама“ требало би заменити реченицом „и свима установама које суде“.

Овлашћење адвокатских приправника за заступање ваља ограничити само на првостепене, среске и окружне судове. Код виших судова, као и код управних судова, за заступање треба да буду овлашћени само адвокати. Разлози за то су појамни: велико правно и животно искуство, критичка израђеност и темељна теоријска спрема несумњиви и неопходни су услови за оне, који желе сарађивати код виших судова, што адвокатски приправници не могу испуњавати.

Ad § 28. — Први став овог §-а требало би изменити те да гласи овако:

„Величина награде која припада адвокату за његов рад, труд и губитак времена у заступању одређује се погодбом, која је обавезна за клијенте. Но она код процењивих предмета не може ни у ком случају прећи једну четвртину вредности спора. У случају да се погодбом не одреди висина награде, одредиће је суд код кога је ствар расправљана у првом степену према тарифи коју израђује Адвокатска Комора а одобрава Министар Правде. Апелациони Суд у тим споровима решава у последњем степену.“

Ако одмеравање награде тражи клијент зато што адвокат одбија да то учини, суд ће му наложити да у одређеном року поднесе рачун о својој награди и трошковима, јер ће се иначе награда и трошкови одмерити на основу података које клијент изнесе. У овом случају одлуком се има расправити и питање да ли је рад, који је адвокат извршио, био потребан и користан за право заступање и у колико је он био оправдан са погледом на саму ствар и постојеће прилике.

И у овом случају одлуке Апелационог Суда извршне су.

Ова друга околност је од пресуднијег значаја да се усвоји систем дисциплинске уредбе место да се у закону о адвокатима унесу ови одељци који говоре о дисциплинским кривицама и казнама. То нарочито с тога, што се код нас закони у опште врло тешко мењају, а закон о адвокатима, осим тога, по несрећи није симпатичан парламентарним круговима, где сва друга питања уживају већу популарност. Зато је потребно и иначе цео закон израдити што је могуће савршеније, како се неби указала потреба за скоре измене и допуне у њему.

Још један разлог говори у прилог доношења засебне дисциплинске уредбе. Тај је разлог јемство да ће Савез Адвокатских Комора несумњиво више штитити интересе адвокатског staleжа и предлагати увек и на време све модификације које би дисциплинска уредба током времена изискивала.

Што се тиче самих норми у израђеној основи закона о адвокатима у погледу дисциплинских кривица и казне, које су садржане у §§ 51.—117., оне су у главноме добре, али ипак и у њима има извесних пре-тераности и нецелисходности. Поједини прописи не одговарају нашим друштвеним приликама и не би се могли усвојити онако како су израђени. Но при свем том овај их реферат није обухватио, још што би их измене требале да уђу у ојсег рада на изради дисциплинске уредбе и морале бити предмет засебног проучавања и критике.

Ad 118. — Установа адвокатског пензионског фонда врло је мало и слабо озаконена израђеном основном закону. Ова институција је захтевала непосредно већу пажњу сталне комисије за израду закона и морала је бити правилније схваћена и решена него што је то учињено.

Установа пензионског фонда од огромне је важности за све staleже и друштвене редове. Питање обезбеђења у старости и изнемоглости свих слободних радника, као физичких тако и интелектуалних, од еминетне је социјалне важности и савремена законодавства свих земаља то схваћају као најважнији државни задатак. И када је већ освештано правило да се свугде решење тога проблема изводи са најдубљим проучавањем, онда је необјашњиво како је одбор, који је спремио ове основе, тако једну важну институцију само бојажљиво додирнуо једном једином одредбом, која још има и ту карактеристику да је условна у својој тези, док се у свима прописима сличних закона предвиђа обавезност пензионих фондова. Зато

је ова одредба неусвојима већ по самој почетку, у коме се каже да ће Адвокатска Комора „по могућству“ установити пензиони фонд за осигурање својих изнемоглих чланова и потпору њиховим породицама на случај њихове смрти. Институцију пензионог фонда треба предвидети као обавезну и законом принудити све јавне правозаступнике да као једну врсту редовних државних дажбина полажу извесну суму годишње, која ће се одређивати по специјалном правилнику, израђеном од Савеза Адвокатских Комора а потврђеном од Министра Правде. Према томе § 118. гласио би овако:

„Савез Адвокатских Комора установиће пензиони фонд за осигурање својих изнемоглих чланова и потпору породица чланова на случај њихове смрти. Овим фондом, који ће се налазити на приплоду код Државне Хипотекарне Банке располагаће Савез Адвокатских Комора, под надзором Главне Контроле.

Установа фонда, начин његове употребе и његово одржавање прописале се правилником, који ће израдити Савез Адвокатских Комора а потврдити Министар Правде“.

Ad § 119. — Ова је одредба лаконски састављена и требало би је по могућству детаљисати.

Ad § 120. — XV. одељак основе закона који говори о пискарачима (надри писарима) не одговара својој важном циљу и одбор му је требао поклонити више пажње.

Нормирање те врсте криваца у иступне и сувише је благо да би се оне могле спречити. Зато би требало предвидети и веће казне затвора, као и веће новчане казне. Доследно томе, имала би се изменити и надлежност судова за расправљање тих кривица.

Овај § требало би да гласи:

„Ко у виду сталног занимања заступа пред земаљским судовима, управним властима и другим установама, које извиђају и суде, ко саставља акте за редовне државне и управне судове, ко саставља уговоре и друге јавне исправе, а на то није законом овлашћен, нити има законске услове за обављање адвокатског позива, казниће се затвором до 1 године или новчано до 3000 динара. Према тежини случаја кривац се може казнити обема казнама.

За постојање ове кривице све једно је да ли је рад таквог лица награђен или не и намера за неовлашћено обављање правозаступништва и зараду може се изводити из множине састављених исправа или аката, из честог посредовања код судова и власти, подношења тобожњих прилога и по другим околностима, што ће суд у сваком појавље-

ном случају пресуђивати по својој слободном убеђењу.

За суђење ових кривица надлежни су првостепени судови по одредбама законика о кривичном поступку, а извиђају се и суде на Тужбу Адвокатске Коморе.

Ad § 123. — После другог одељка овог §-а требало би додати овај став:

„Адвокатски приправници из граница Краљевине Србије и Црне Горе, који су до ступања у живот овога закона били као приправници код адвоката 2 године или укупно две године код адвоката и у суду, полагаће адвокатски испит по правилнику и програму који су важили до овога закона“.

Ad § 125 — Из ове одредбе требало би избацити цео текст који долази после речи: „за извршење овога закона“. Овлашћење Министра Правде да изда упустава о вежби адвокатских приправника, полагању адвокатских испита и образовању првих комора и иначе је предвиђено у претходним прописима овога пројекта, те је стога излишно понављати оно што је раније већ обухваћено пројектом. То се противи концизности закона, што се тиче овлашћења министровог за израду ценовника за адвокатске награде, оно би се противило одредби коју смо предложили, а према којој тај ценовник израђује Савез Адвокатских Комора а Министар га потврђује.

* * *

Овим предложеним изменама обухваћено је све оно што је било непотпуно или сувишно у израђеној основи закона. Једино питање које није ни предложеном основном закону, ни овом критиком узето у обзир и расправљено, јесте питање о ограничењу броја адвоката (завођењу *numerus clauses*). Већина теоретичара изјаснило се противу те установе, којој је одлучно противно и наше Адвокатско Удружење. Зато би то питање требало да свестрано претресе и проучи Законодавни Одбор приликом доношења закона.

Оно пак што се нарочито као највећа непотпуност опажала у овој пројекту било је недовољно јасно прецизирање врсте адвокатског рада и заступања и недовољна независност и незаштићеност. Та празнина која се налазила и у досадашњем закону о јавним правозаступницима Краљевине Србије, била би још кобнија по углед адвокатског реда у новој Краљевини и допринела губитку сваког његовог утицаја и престижа ако би се оставила и у новом закону.

Адвокатски ред у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца може стећи углед, достојанство

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и велики утицај у јавном животу државе, као што је то случај у западним земљама Европе, само ако он буде био на достојној висини свога позива. А он ће бити на завидној висини само тада, ако су му поред тачно прописаних дужности законом зајемчена и његова права.

Измене пројекта закона о адвокатима, које је предложила земаљска конференција адвоката

Делегати Удружења Јавних Правозаступника у Београду, Друштва Одвјетника у Загребу, Одвјетничког Одбора у Осиеку и Адвокатске Коморе у Љубљани и Сарајеву на заједничким седницама одржаним у Београду размотрили су предлог закона о адвокатима, који је поднет Народној Скупштини, па су се сагласили да треба у истоме учинити следеће измене:

§ 2. тачка б. треба да гласи: „да је способан за правне радове“.

§ 3. треба да у целини гласи овако: „Могу ступити у адвокатски ред без адвокатског испита али по довршеној двогодишњој вежби код адвоката: судије средњих, окружних и трговачких судова, секретари виших судова са положеним судијским испитом, који су у том звању служили или служе најмање 10 година; државни правобраниоци који имају 12 година указне службе; ванредни професори права на Универзитету, који имају 6 година професорске службе, председници окружних судова, председници и судије виших судова и редовни професори права на Универзитету.“

Судије, који буду уписани у именик адвоката на основу првог става овога § 3. не смеју прве две године вршити адвокатску праксу на подручју оних судова, где су последње две године као судије служили. Ова забрана не односи се на судије Касационог Суда.

Право предвиђено у овом § 3. не припада онима, који су дисциплинским путем из државне службе отпуштени или стављени у пензију“.

§ 21. — У продужењу става другог овог §-а

додати: „За такву употребу права адвокат не може бити узиман на одговорност“.

Став трећи овог §-а треба да гласи: „Адвокат је дужан за случајеве, које предвиди Адвокатска Комора, саставити записник о сваком примљеном послу и у њега унети све што му је странка поверила и које му је доказе предала или понудила. Записник ће потписивати адвокат и странка.“

Став пети овог §-а треба да гласи: „Адвокат није дужан дати свој записник ни суду нити ма којој другој власти“.

§ 50. — У продужењу трећег става овог §-а додати: „Жалба има суспензивно дејство, ако се поднесе у року за 5 дана по писменом саопштењу решења о распусту“.

§ 57. — У ставу првом овог §-а изоставити последњу реч: „нарочито“.

§ 86. — Други став овог §-а треба само да гласи: „Забрањено је саопштавати јавности садржај расправе“.

§ 121. — Први став овог §-а треба да гласи: „Онај, који заступа странке пред редовним судовима и свим другим судовима без изузетка као и пред свима другим властима или корпорацијама, или саставља акта, уговоре или друге исправе, а на то законом није овлашћен, чини кривично дело, које се казни новчано до 3000 динара или затвором до 3 месеца, или обема казнама“.

Трећи став овог §-а треба да гласи: „За суђење ових кривица надлежан је средњи суд, ако постоји, иначе Окружни Суд, на чијем подручју је дело учињено“.

§ 127. — Други став овог §-а треба да гласи: „Од тога дана престају важити сви досадањи закони о адвокатима и адвокатским приправницима, као и други законски прописи из специјалних закона, затим уредбе, декрети (као декрет аустријске дворске канцеларије од 16. априла 1733. Бр. 8732 из Збирке политичких закона, свеска 61., стр. 106. и од 5. фебруара 1847. из Збирке политичких закона, свеска 75., стр. 24, наредба далматинске владе од 22. јануара 1889. Бр. 19926. ех 1887. о приватним агентима, окружница далматинске владе од 7. маја 1913. Бр. 28133. и наредба покрајинске управе од 24. децембра 1923. Бр. 67350 и решење г. Министра Унутр. Дела од 15. децембра 1923. Бр. 1614.“

СУДСКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРАКСА

Код спорова због испуњења и неиспуњења уговора о куповини и продаји приликом оцењивања тих уговора ни једна парнична

страна у погледу спорне и папирне таксе не може негирати спорну вредност опарниченог непокретног имања, кад је та вред-

ност означена у уговору и без икаквих ограничења и услова. Првостепени суд нема права у погледу наплате спорне и папирне таксе приликом расправљања тих спорова да парничним странама поставља питање о томе, да ли спорну вредност опарниченог имања признају или не, јер је то беспредметно с обзиром на то што је вредност већ назначена у уговору. Првостепени Суд нема права да наређује нову процену непокретног имања, кад је цена имању у купопродајном уговору тачно изражена. Спорна и папирна такса има се наплаћивати само према вредности непокретног имања у купопродајном уговору, законски сачињеном и потврђеном.

(Начелна одлука Касационог Суда).

Господин Министар Правде актом својим од 8. ов. м. Бр, 65358, представио је Касационом Суду, да првостепени судови при расправљању грађанско-правних спорова због испуњења или неиспуњења уговора о куповини и продаји приликом оцењивања уговора о куповини и продаји, који је законски сачињен и надлежном влашћу потврђен, као доказног средства, неједнако поступају у оцени онога, на што речени уговор гласи:

Тако док једни од првостепених судова у појављеном случају стављају питање парничним странама да ли признају вредност у уговору означену или је не признају поред тога што је купопродајна цена у уговору влашћу потврђена и тачно изнета, па кад друга спорна страна не призна вредност спора онда суд одлаже рочиште и наређује поновну процену непокретног имања, у уговору описаног да би према тој новој процени наплатио и нову папирну и спорну таксу. Други пак првостепени судови, сматрајући да је цена куповна у уговору, који је надлежном влашћу потврђен, тачно изнета, не упуштају се у оцену тога питања, већ прелазећи преко тога расправљају ове спорове са спорном и папирном таксом која је наплаћена према вредности спорној означеној у поменутом уговору.

Износећи све пред Касациони Суд молио је, да му на основу чл. 16. тач. 2. закона о своме устројству изволи дати своје мишљење о томе:

1. Да ли парнична страна, једна или друга, у напред споменутих споровима, може, у погледу на наплату спорне и папирне таксе, одрицати спорну вредност опарниченог непокретног имања, кад је вредност тога имања означена у уговору надлежном влашћу потврђеном тачно и без икаквих ограничења и услова;

2. Да ли првостепени суд има права, да

у погледу на наплату спорне и папирне таксе, приликом расправљања ових спорова, поставља питање парничним странама о томе, да ли спорну вредност опарниченог имања признају, када је иста у уговору, као јавној исправи, потпуно тачно изражена;

3. Да ли првостепени суд има права, у овом случају, да наређује нову процену непокретног имања, у уговору описаног, кад је цена имања у купопродајном уговору, законски сачињеном и потврђеном, тачно изражена, и

4. Да ли се спорна и папирна такса, при расправи ових спорова, има наплаћивати према вредности у уговору изнетој и у моменту предаје тужбе суду, или се она има наплаћивати према ново одређеној вредности непокретног имања, у уговору описаног.

Касациони је Суд у својој Општој Седници проучио истакнуто питање и односне законске прописе, па је нашао:

Уговор о купопродаји надлежном влашћу потврђен јавна је исправа и потпун доказ о ономе о чему гласи, и кад се у спору као такав појави, да суд нема права да поставља парничарима питање да ли признају његову спорну вредност или је не признају, пошто је самим уговором та вредност изражена, и да суд нема законског ослонаца да одлаже рочиште ради поновног процењивања непокретног имања у уговору описаног, а најмање да има права и да може, према новој одређеној вредности имања да наплаћује спорну и папирну таксу. Јер, за наплату спорне и папирне таксе, меродаван је чл. 23. закона о таксама. По том законском пропису а по одредбама грађ. суд. поступка, суд по званичној дужности изналази ову вредност само у следећим случајевима:

а) кад противна страна у спору изјави да јој је спорна вредност непозната;

б) кад изјави да је парнична страна, која је имала вредност у спору да представи, ову неистинито пријавила, и

в) кад сам суд посумња у неистинитост пријављене спорне вредности.

Па кад се пред судом у спору налази уговор, који је законским путем сачињен и потврђен, онда се ни један од горе наведених случајеви не може на исти односити, него се спорна и папирна такса има наплаћивати према вредности у поменутом уговору изнетој, пошто према тачци а) поновно изналажење вредности спорнога имања за наплату спорне и папирне таксе бива једино онда, кад је та вредност непозната, где дакле, нема пунонажних исправа, којима се вредност одређује, а у овом случају уго-

вором је међутим, спорна вредност тачно утврђена.

Да ли пак цена у уговору изнета одговара и правој цени купљеног, односно продавца имања, највише је било стало уговорачима да то утврде. Али, и ако они нису то били тачно утврдили при закључењу уговора, опет то ниуколико не може утицати на спорну и папирну таксу, него може бити једино предмет новог спора.

Ако је се продавац при продаји преварио те је за незнатну цену продао своје имање, или ако је се купац при куповини преварио, те купљено имање преплатио, то иде искључиво на имовинску штету једнога или другог, а никако не може утицати на спорну и папирну таксу, која се има наплатити према поднетој законској исправи, т. ј. према купопродајној цени у уговору изнетој. Једном речи кад је у спору уговор законски сачињен, једино мерило за наплату спорне и папирне таксе је купопродајна цена, која је уговором утврђена. Непризнавању спорне вредности уговором изнете могло би бити места кад би био случај под напред поменутој тачци б), али, тај случај предвиђа чл. 29. закона о таксама, и по истом то је била дужна и имала је права да чини само она власт која је уговор о куповини и продаји потврдила.

Што се тиче тач. напред поменуте под в) из чл. 23. закона о таксама јасно је, да кад власт која је уговор тврдила није посумњала у истинитост пријављене вредности имања, у купопродајном уговору описаном, и није наређивала нову процену, него уговор потврдила, а та је власт једино била у праву и могућности да у то посумња, онда ни једна друга власт, па ни суд, нема права да нареди нову процену имања. Чим је дакле уговор овај потврђен, он је постао јавна исправа, те и потпун доказ о ономе о чему гласи, због чега ни једна ни друга власт нити може нити сме тај потпун доказ одбацивати као обично писмено, пошто би то било противно законским прописима у § 178., 187. и 188. грађ. судског поступка.

Према свему изложеноме Касациони Суд на основу тач. 2. § 16. зак. о своме Устројству даје ово своје мишљење:

1) да ни једна парнична страна у напред поменутих споровима не може у погледу наплате спорне и папирне таксе негирати спорну вредност опарниченог непокретног имања, кад је вредност тога имања означена у уговору и без икаквих ограничења и услова; 2) Да првостепени суд нема права у погледу наплате спорне и папирне таксе, приликом расправљања ових спорова, да

поставља питање парничним странама о томе, да ли спорну вредност опарниченог имања признају или не, јер је то беспредметно с обзиром на то што је вредност већ назначена у уговору; 3) Да првостепени суд нема права да наређује нову процену непокретног имања кад је цена имања у купопродајноме уговору тачно изражена, и 4) Да се спорна и папирна такса има наплаћивати само према вредности непокретног имања означеној у купопродајноме уговору законски сачињеном и потврђеном. Др. Јан. Јовновић.

Писац дописа објављеног у каквом листу под пуним потписом пишчевим, одговоран је за инкриминисане изразе без обзира на то што пред судом изјављује да у његовом оригиналном допису није било тих инкриминисаних израза.

Начелник среза ј. тужио је суду Лукијана Б. зато што је у листу „Правда“ од 3-IX-1923 г. дао допис под својим потписом, а под насловом „Вапаји из народа“, у коме му је нанео увреду и клевету у званичној дужности. Оптужени Лукијан признао је да је листу „Правди“ послао поменути допис, али се брани да у његовом допису није било инкриминисаних израза, већ су исти дометнути од уредништва листа.

Првостепени је суд пресудио: да се тужени Лукијан за ово дело клевете нанете путем штампе државном надлештву казни са 1 месец дана затвора.. а за дело увреде пусти испод суђења. Разлози су, у главном, били ови: Дело у питању извршено је путем штампе у 1923. г. под владом старог закона о штампи а извиђање и суђење по овоме делу врши се данас под владом новог закона.. те суд налази, да се на основу § 11. каз.з. у овом случају има судити по старом закону о штампи као блажијем од новог закона. Даље је нашао: постојање клевете доказује се бројем листа „Правде“ у коме су изнети неистинити факти противу полицијске власти, а кривична одговорност оптуженог Л. доказује се тиме што је допис са инкриминисаним наводима потписан његовим пуним именом, као и његовим признањем да је уредништву „Правде“ послао допис у коме је протествовао противу незаконитих поступака полиц. власти. Одбрану оптуж. Лукијана за инкриминисане наводе у допису није он написао, већ да су од стране Уредништва додати, суд не уважава, јер се то ничим не доказује, док је уредник „Правде“ изјавио да ништа у допису оптуженог Л. није мењао и да се дописи са пуним потписима штампају онако како су по-

слати. Поред тога, оптужени Л. могао је Уредништву листа послати исправку ако је сматрао да његов допис није оштампан онако како га је он написао, што он није учинио, те се има узети да је допис који је под његовим пуним именом изишао, у целисти од њега и састављен.. У противном дала би се могућност свакоме да напише шта хоће па да се онда склони у какво село и да се онда брани како он није читао тај број листа да би дао исправку...

Но, по незадовољству државног тужиоца, као и оптуженог Лукијана, Београдски Апелациони Суд нашао је: да је првостепени суд правилно утврдио постојање дела клевете путем штампе из чл. 22. у в. чл. 29. зак. о штампи, али је погрешно што је опт. Лукијана осудио за представљено дело кад нема доказа да је он писац онаквог чланка како се тужбом представља, јер кад се опт. Л. брани да допис није написао онако како је он објављен у листу „Правди“, и кад уредништво листа „Правде“ није хтело да положи рукопис да би се могла проверити и одбрана оптуженог, онда нема никаквих доказа да је оптужени Лукијан писац оваквог дописа какав је објављен, и према томе да он није крив за представљено дело... По извршности ове пресуде акта се имају предати надлежном иследном судији на даљи зак. поступак противу одговорног уредника листа „Правде“... те се пресуда у овом смислу има преиначити..

Али, по жалби државног тужиоца, Касациони Суд примедбама свога I одељења од 15-IX-1926 г. Бр. 8835, поништио је пресуду Апелационог суда, са ових разлога:

Погрешно Апелациони Суд налази: да нема доказа да је оптужени Л. писац дописа у листу „Правди“ у коме су инкриминисани изрази са разлога што се оптужени брани да допис није написао онако како је објављен, и што уредништво „Правде“ није хтело да положи рукопис да би се могла да провери одбрана оптуженога, јер је допис изашао са пуним потписом оптуженога, и према чл. 40. т. 1. зак. о штампи, он је и одговоран, јер је оптужени морао уреднику листа послати исправку, ако је сматрао да његов допис није оштампан онако како га је он написао, а он то није учинио:

Но Апелациони Суд није усвојио ове примедбе Касационог Суда, већ је дао ове против-разлоге: Из текста чл. 40. зак. о штампи од 1904. год., по коме је уредник одговоран за све оно што је без пуног потписа у листу изашло, не може се а contrario извести и закључак: да је писац одговоран за све оно што је под његовим потпуним пот-

писом у листу изашло. Напротив, Апелац. Суд налази да, иако оно што је у листу објављено, изађе у листу са потпуним потписом пишчевим, *сама ња чињеница њо себи*, кад поред ње није утврђено и то да је чланак заиста потписао писац, или као што је овде случај: кад није утврђено да је потписан допис објављен онако какав је од писца поднет у рукопису, не може по §§ 220. и 221. г. п. бити доказ противу оптуженог т. ј. писца. Између одговорности уредника и одговорности писца постоји једна јасна и битна разлика: јер док се писац може позивати и доказивати да чланак није он потписао, или да га није у свему онако написао како је објављен, дотле се уредник не може позивати и доказивати да је рукопис заиста писан и потписан од тога и тога писца, или се пак позивати на само признање пишево. За одговорност пишеву потребно је доказати да оно што је под његовим потписом изашло потиче од самог писца, а за одговорност уредникову довољно је да се утврди сама чињеница да је оно што је објављено изашло без потписа или без пуног потписа пишевог, без обзира на стварну чињеницу ко је тај чланак писао, — пошто мотиви са којих разлога уредник није хтео да објави писца, не играју никакву улогу. Према томе кад се у овом случају оптужени у својој одбрани позвао на рукопис и тражио да уредник исти покаже, а уредник на своје саслушању рукопис није поднео да би се могло проверити да ли је и у колико је штогод у допису мењао и допуњавао, — онда београдски Апелациони Суд налази да је правилно закључио: да нема никаквих доказа да је оптужени писац онаквог дописа какав је објављен — следствено: што је оптуженог ослободио казне као невиног и наредио да се сва акта овога предмета предаду надлежном иследном судији ради даљег законског поступка противу одговорног уредника листа „Правде“ пошто се дело извиђа по званичној дужности. У противном, кад би се усвојило гледиште Касац. Суда, довољан би био и сам потпис пишев, *па ма и фалсификован*, па да одговорност лежи на писцу и то само зато што уредник на кога се писац позвао да покаже рукопис није хтео оригинал рукописа да покаже. А исто тако по гледишту Касационог Суда за одговорност писца довољно би било и само његово име испод чланка ма да именовани за исто није ни знао, па следствено исправку није ни послао. Позивање Касационог Суда да је оптужени могао у смислу чл. 14. зак. о штампи да да исправку, а да то није учинио, по нахођењу Апелац. Суда не може

ићи на терет оптуженом, пошто ниједним законским прописом није стављено у дужност ономе кога се тиче да тражи исправку, већ му је дато само право да исправку тражи, а уреднику је само стављено у дужност да такву исправку објави, нити пак сама исправка, ако је писац учинио кривично дело, могла га оправдати. Дело би стајало као и његова кривична одговорност али би се она и у томе случају утврђивала његовим написом и потписом.

Општа Седница Касационог Суда, одлуком својом од 28. окт. 1926 г. Бр. 9254, нашла је да *штоје најред поменуће примедбе*, свога одељења, јер одговарају закону, а да не стоје речени противразлози Апелационог Суда, и вративши сва акта Апелационом Суду препоручила му да по поменутим примедбама и закону даље поступи.

— *Међушим, ми налазимо да је правилније гледиште Апелационог Суда, које је изложено у горњим његовим прошив-разложима, те Општа Седница Касационог Суда, мислимо, није добро урадила што ове прошив-разлоге није усвојила; јер, заиста, услед овакве одлуке Опште Седнице Касац. Суда, постоји велика опасност, да се, нарочито у политичкој борби, чине злоупотребе од стране политичких прошивника, шаљући лажне дописе под лажним потписом неког свог политичког прошивника, коме се жели, судском осудом да нанесе морална и материјална штета.* Др. Јан. Јовановић

„У радњи оптуженога што је из отворене собе, у којој је становао са прив. тужиоцем, удешеним кључем отворио му сандук и из истог извршио крађу разних ствари и новаца и са чивилука у истој соби узео два пара панталона тог прив. тужиоца не стоје два дела, једно из т. 1. § 223., и друго из т. 10. § 222. крив. зак., већ је извршено према прив. тужиоцу једно дело из тач. 1. § 223. крив. зак., које као веће апсорбује друго мање дело.“

Сава Н. стављен је под поротни суд и у притвор:

1) Што је на дан 22. децембра 1925. год. ујутру око 5—6 часова отворио куфер Ђуре Н. фабричког радника, са којим је заједно у истој соби становао, и из овог куфера, који је био закључан, узео пар новог одела, пар нових ципела, три нове кошуље, уложну књижицу и 900 динара у готовом новцу, — чиме је себи створио кривицу из т. 1. § 223. крив. зак.

2) Што је истог дана — 22. децембра 1925. — у јутру калаузом отворио куфер,

који је био закључан, раднику Марку Н с којим је такође заједно у истој соби становао, и из истог однео 900 динара у готовом новцу и један сребрн сат у вредности три стотине динара. — чиме је себи створио кривицу из тач. 1. § 223. крив. зак.

3) Што је истог дана и у исто време украо из отворене собе Ђури Н., прив. тужиоцу по I делу, фабричком раднику, с којим је заједно и у истој соби становао, два пара нових панталона, у вредности по процени пет стотина динара, — чиме је себи створио кривицу из т. 1. § 223. крив. зак.

Поротни суд огласио је Саву за *крива* за извршење гореименоване крађе:

Приступајући примени позитивних законских прописа, суд је нашао: да по 1. делу крађе, извршене тужиоцу Ђури из закључаног сандука, стоји дело опасне крађе казнимо по т. 1. § 223. крив. зак.; по 2. делу крађе два пара панталона тужиоцу Ђури стоји дело предвиђено и казнимо по т. 10. § 222. крив. зак.; по 3. делу крађе тужиоцу Марку из закључаног сандука стоји дело опасне крађе из т. 1. § 223. крив. зак.

Пресудом својом бр. 25322 пресудио је, да се оптужени Сава за дело под 1. и 2. опасне крађе извршене тужиоцу Ђури и Марку и за 3. дело просте крађе тужиоцу Ђури, укупно за сва три дела, казни са 15 петнаест година робије у лакој окуви.

Међутим, по жалби државног тужиоца и опт. Саве, Касациони Суд, у IV. одељењу, примедбама бр. 6698 поништио је пресуду поротног суда, у погледу закључка државних судија, и то са разлога: „јер државне судије, приступајући примени прописа материјалног закона, погрешно су нашли: да у радњи оптуженога према изнетим карактерним знацима у поротној одлуци што је из отворене собе у којој је становао са прив. тужиоцем Ђуром удешеним кључем отворио Ђури сандук, и из истог извршио крађу разних ствари и новаца, и са чивилука у истој соби узео два пара панталона истог прив. тужиоца Ђуре стоје два дела, једно из т. 1. § 233. и друго из т. 10. § 222. каз. зак., већ је овде једно дело извршено према прив. тужиоцу Ђури из т. 1. § 223. крив. зак. које као веће апсорбује друго мање дело. Сем тога потребно је, да суд у смислу §§ 5. и 51. крив. суд. пост. извиди и утврди тачно колико је година оптужени имао у времену извршења дела, па према томе одлуку донесе“.

Првостепени суд није усвојио примедбе IV одељења Касационог Суда, већ је на исте, у смислу § 279. крив. суд. пост. и чл. 39. закон о пороти дао следеће противразлоге:

„По пропису § 279. крив. суд. пост. Касациони Суд уништава пресуде и решења нижих судова, где би приметно, да су закони формално или материјално повређени.

Доносећи своју пресуду, по овоме оптужењу првостепени суд није повредио ни један пропис ни формалног, ни материјалног закона, јер ни сам Касациони Суд, у својим примедбама не наводи законски пропис о који је се суд огрешо. Према томе није ни било законских разлога за поништај пресуде.

Одлуком поротног суда утврђени су карактерни знаци три дела, и то: једно дело крађе извршене тужиоцу Марку на опасан начин, а према тужиоцу Ђури, два дела крађе, и то: једно дело крађе извршено отварањем закључаног тужиоцевог куфера и друго дело крађе два пара панталона из отворене собе са чивилука. У духу ове одлуке поротног суда, приступајући примени прописа позитивног закона, државни је суд узео да у радњи оптуженог Саве, у погледу тужиоца Ђуре, стоје два дела крађе, и то: 1) што је удешеним кључем отворио сандук и из истог извршио крађу ствари и новаца предвиђену у § 223. т. 1. крив. закона и 2) дело крађе два пара панталона са чивилука из отворене собе, предвиђено у § 222. т. 10. крив. зак. Друкчије се ствар не може ни узети кад се расправља питање о постојању самих дела према карактерним знацима утврђених одлукама поротног суда, и према постојећем стању ствари.

Тврђење IV оделења Касационог Суда у горњим примедбама: да ове две крађе тужиоцу Ђури чине само једно дело крађе из т. 1. § 223. крив. зак., нема ослоња у закону, кад се зна: да под одредбу т. 1. § 223. крив. зак. подпадају само дела крађе извршене на један од начина изложених у § 224. крив. зак. Према томе, како се може подвести под пропис § 223. т. 1. крив. зак. крађа два пара панталона са чивилука из отворене собе, извршена од стране лица које је становало у истој соби, без употребе начина изложених у § 224. крив. зак.

Сасвим је друго питање о примени и одмеравању казне за та дела. С обзиром на карактерне знаке утврђене одлуком поротног суда и што су оба дела крађе тужиоцу Ђури извршене са једне исте решимости, према истоме лицу и једно за другим, државни је суд узео: да су ова два дела крађе тужиоцу Ђури, извршена у продужењу и према томе, да се овде само у погледу кажњавања ова два дела спајају и конструишу продужено дело крађе, која се казни

с обзиром на пропис § 70. крив. зак. Овако је државни суд и поступио, па је казну, опт. Сави, за ова два дела, и одмерио с обзиром на пропис § 70. крив. зак., што се све из саме пресуде види. Само дакле у погледу, и приликом одмеравања казне, ова су се два дела могла третирати, па су се и третирали, као једно продужено дело. Али то не значи: да ове две крађе, у основу, чине само једно дело из т. 1. § 223. крив. зак.

Не стоји ни тврђење Касационог Суда у горњим примедбама: да суд није извидео и ценио питање о годинама старости опт. Саве. Ово је питање суд ценио, и, на основу постојећих доказа у актима, узео: да је опт. Сава, у време извршења ових два дела, био пунолетан, па га је, као пунолетног, и казнио. А да је опт. Сава 22. децембра 1925. год. као дана извршења ових дела, био пунолетан и имао пуних 21 годину старости, утврђено је било и утврђује се:

1. Уверење Суда Општине Лесковачке од 12. марта ове године бр. 3328, којим се тврди: да је опт. Сава стар 22 године, и

2. Нарочито извршном пресудом Првостепеног Лесковачког Суда од 17. октобра 1921. год. бр. 21566 у акту бр. 10859, којим се тврди: да је опт. Сава 5. септембра 1920. год. ког је времена извршио дело крађе за које је по тој пресуди кажњен, имао пуних 16 година старости, што значи: да је опт. Сава на дан 22. децембра 1925. год. ког је дана извршио крађе тужиоцима Ђури и Марку, имао пуних 21 годину три месеца и 17 дана старости. Према томе ни по томе питању Суд нема више шта да извиђа, нити да цени.

Касациони Суд, у својој Општој Седници од 15. септембра 1926. год. бр. 7446, нашао је да стоји *први део примедба*, а противразлози стоје само у *погледу година оишуженог*, који је имао у времену извршења дела, и, на основу § 279. крив. суд. пост. вратио суду сва акта на даљи законски поступак.

Како је одлука Опште Седнице Касационог Суда обавезна за суд, а не налаже се никакво дослеђење, суд је, у смислу ове одлуке, донео пресуду бр. 33286 од 24. септембра 1926. године, којом је опт. Саву казнио за два дела крађе тужиоцима Ђури и Марку са 15 година робије у лакој окову...

Касациони Суд у свом IV оделењу оснажио је ову пресуду решењем бр. 8814 од 15. октобра 1926. године.

Д. Д. Бранковић

ИЗ СУДСКОГ ЖИВОТА

Храброст и достојанственост приликом погубљења

Погубљења су увек представљала нарочити интерес за проучавање психолошких момената код осуђених, нарочито код жена када се покажу прибрале и храбре. Познато је н. пр. да обични злочинци врло мало заслужују помена са својих гестова или држања при извршењу тих осуда. Док су политички кривци у доста случајева давали леп пример душевног мира, вере у своја убеђења и храбрости.

Да не спомињемо позната погубљења владара и владарки разних народа, чије су владавине кадкад представљале сјајне епохе у историји тих народа, а који су ипак трагично плаћали своју славу. Исто то и за многе погубљене државнике и војсковође, који су се при извршењу смртних казни показали необично храбри и хладнокрвни. Али је сасвим друго код обичних жена, које су своје животе жртвовале за политичка или верска убеђења. Њихови су случајеви много интересантнији у својим појединостима. Између неких од њих, износимо ова два из скорије прошлости. Први је: суђење и погубљење Шарлоте Кордеј, убице Марата.

Зна се на који је начин завршио живот крвожедни Марат, велики трибун револуције, прозван „француски Катон“. Шарлота је изабрала купатило и време када се он купао само зато, што га је ту једино могла видети и што није смела одлагати извршење убиства, да би спречила стављање под револуционарни суд и гиљотинирање многих њених једномишљеника. Интересантно је било њено суђење, у Палати Правде, у присуству огромне масе света. Њено држање је било сасвим хладнокрвно и по својим одважним, јасним и духовитим одговорима, поражавала је и разјаривала судије револуционарног суда. Тај двобој речи изазивао је буру огорчења код публике у извесним тренутцима. Браниочева улога је била врло тешка и деликатна, јер би свака његова смелија и јака одбрана у то време стављала на коцку и његову главу. Осуду на смрт саслушала је са пуним миром и достојанством. Када ју је славни сликар а уједно и командант народне гарде, Хауер, са одобрењем суда замолио да му позира, она је то љупко и са осмехом на лицу учинила. Одмах по свршеном позирању целат јој је ве-

зао руке и навукао јој првену кошуљу. „Ово је тоалета смрти коју врше мало грубе руке, рекла је смећећи се, али она води вечности“. Све до последњег часа била је изванредно хладна и достојанствена. Са оцем се опростила једним дирљивим писмом. Приликом њеног спровода на губилиште, време, које је дотле било веома ружно, одједном се пролепшало и зраци дивног сунца обасјали су њено лепо и мирно лице. Посланик Адам Лукс, који је тај приказ видео, хтевши да је упореди са Римљанком узвикнуо је: „Већа је од Брутуса“. То га је стало главе, јер је због тог узвика, и ако је био члан парламента, гиљотиниран и он дан-два доцније. Пао је са речима: „Умрећу због Шарлоте Кордеј“.

Други исто тако интересантан јесте случај госпође Ролан, супруге вође жирондинске странке Ролана, министра и учника. Г-ђа Ролан позната са својих знаменитих мемоара, изванредно начитана, одважна, енергична, бистра, била је жена која је у почетку револуције 1791.—1792. играла највећу улогу. И ако и сам интелегентан и даровит, њен муж је имао у њој стварно свог духовног вођу. Она је на њега утицала у доношењу многих важних одлука. Тако н. пр. она је у његовом колебању саставила акт абдикације Лудвига XVI. У политици тог времена њена је улога била видна и предмет пажње и дивљења. Али њена слава није дуго трајала. Као умерени републиканци, жирондинци су ускоро потиснути због своје слабости.

Они, који су срушили монархију мислећи да ће после тога завести ред, нису слутили да може настати безвлашће и анархија и видели су да се и њима дешава исто што и властодршцима монархије: владали су, али нису управљали земљом. Хајка на њих, руковођена Маратом, Робеспјером и Дантоном, завршила се трагично: највећи део Жирондинаца завршио је на гиљотини, извесан брзој самоубиством, а неки су на мистериозан начин нестали. Г-ђа Ролан била је међу првима ухапшена, суђена и на смрт осуђена. После искуства са суђењем Шарлоте Кордеј, њено је суђење било бездушно вођено: ускратили су јој сваку одбрану. Извиђање је било тако кратко, да јој тако рећи нису дали ни да говори, знајући велику моћ њених речи, када је једном у скупштини, где је била позвана да да нека обавештења, однела

сјајан успех и буран аплауз. Погубљење је извршено одмах по изрицању пресуде. Њено достојанствено и хладно држање обезбужало је и задивљавало и најокорелије противнике. У истим колима са њом спровођен је на губилиште Ламарш, директор у министарству финансија, који је својом уту-

ченошћу давао изглед тридесетпетогодишњег старца. Г-ђа Ролан га је тешила и храбрила. Када се пењала на степеннице губилишта, окренула се великом кипу Слободе и узвикнула: „О дивна Слободо! Видиш ли како те изигравају и колико злочина врше у твоје име!“

Љ. В. С.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Судска Пракса у 1925 години од Срби-слава М. Ковачевића, судије Касационог Суда. Објављивање важних судских одлука од великог је интереса како за практичаре тако и за теоретичаре правнике. Јер и улога јуриспруденције сваким даном је значајнија. Збирке одлука Касационог Суда, како то лепо примећује француски правник и писац *Capitant*, за судове имају исту толику важност као и сами закони. Отуда се у иностранству и, полаже толика пажња на објављивање судских одлука.

У том погледу код нас је било извесног застоја. Користан рад пок. Стеве Максимовића наставио је г. Гојко Никетић са објављивањем неких судских одлука у *Месечнику*. Али и тај је рад престао. Тако се код нас објављивање интересантних судских одлука, на супрот многобројним издањима на страни, свело на објављивање у нашим правним часописима. Ту улогу, у последње време, тачније речено, вршили су само „Бранич“ и „Архив“ и то објављујући већином одлуке опште седнице Касационог Суда.

Међутим та празнина попуњује се. Осећајући свакојако велику потребу ових публикација за наше правнике и сву важност за само правосуђе, г. Србислав Ковачевић, судија Касационог суда у Београду, подухватио се замашног посла тог објављивања и издао је обимну књигу *Судска Пракса у 1925. год.*, која је ових дана у пишчевом издању изишла из штампе.

Судска Пракса г. Ковачевића карактери-

стична је са свог систематизирања обилног и разноврсног објављеног материјала. Све је сређено по законима и одговарајућим законским прописима. Без икаквих тешкоћа и брзо се налази свака потребна одлука.

Књига садржи 544 судских одлука, интересантних и важних, и то је готово целокупна судска пракса у 1925. години. Писац се служио архивом Касационог Суда. Стога је и успео да да, како то сам вели, годишњак правосуђа у Београдском Касационом Суду у 1925. години, тако користан и потребан и нашим правницима и нашем правосуђу.

Књига се може добити у издавачкој књижари „Полет“. Цена јој је 130 дин.

Д. Д. Б.

МИСЛИ И АФОРИЗМИ

Правда је добро целога човечанства.

Вољтер

Доброг законодавца је вјерују: реформисати, али не деформисати.

Сен-Симон

Две неповредивости су најдрагоценија добра сваког цивилизованог народа: неповредност земље и неповредност савести. Првој прети опасност од војника, другој загрожава језуита.

В. Иго

(Ulp. Jun.)

БЕЛЕШКЕ

Нова Управа Адвокатског Удружења

Нова Управа Удружења Јавних Правозаступника за Србију и Црну Гору, изабрана за 1927. годину на годишњем збору Удружења, одржаном у Београду 26. децембра пр. год., на својој пленарној седници од 2.

о. м. конституисала се овако: председник Удружења г. *Обрад Благојевић*, први потпредседник г. *Љубомир В. Стефановић*, други потпредседник г. *Др. Драгушин Јанковић*, благајник г. *Милутин Појовић*, секретари г. *Војислав Вујанац* и *Милан*

Живадиновић. Чланови Управног Одбора су: г. г. *Др. Јаков Челебоновић, Др. Иван Рибар, Милан Драговић, Аца Павловић, Др. Фридрих Појс и Живојин Шушић,* а из унутрашњости: г. г. *Михајло Јевтић,* из Ваљева, *Марко Даковић,* из Подгорице, *Милован Николић,* из Крагујевца, *Милан Марјановић,* из Пожаревца, *Милан Николић,* из Крушевца и *Милан Констјантинковић* из Смедерева У Надзорном Одбору изабрани су: за председника г. *Сошир Аранђеловић,* за потпредседника г. *Теја Богатинчевић,* за секретара г. *Јован Здравковић,* а чланови су: г. г. *Бора Л. Појовић, Др. Риналдо Чулић и Стеван Јаносевић.*

Једно заслужено признање

Стални и вредни сарадник „Бранич“-а г. *Др. Јанићије Јовановић,* први секретар Касационог Суда, унапређен је за начелника Министарства Правде.

Ово унапређење г. *Јовановића* примљено је најлепше у свима правничким круговима јер је он својом дугогодишњом беспрекорном и савесном службом у Касационом Суду и сталном и обилном сарадњом у свима правним часописима, а нарочито у „Бранич“-у и „Архив“-у, стекао глас одличног судског чиновника и правника.

Уредништво „Бранич“-а најсрдачније честита г. *Јовановићу* ово потпуно заслужено унапређење. Доскорашњи заступник Министра Правде г. *Милан Симоновић* овим постављењем задужио је правнички ред. Редакција „Бранич“-а се нада, да ће г. *Јовановић* и на своме новом положају бити од користи и држави, својим савесним службовањем, и правништву, својом сарадњом на „Бранич“-у.

Распоред судија по одељењима у Касационом Суду за 1927. годину

I Одељење. — Председник Суда, *Др. Душан Суботић.* Судије: *Јован М. Јовановић, Милан Стевановић, Милан Струнцалић, Божидар Катанић.*

II Одељење. — Председава судија *Милорад Поповић.* Судије: *Димитрије Богдановић, Велимир Ристић, Драгић Солдатовић, Србислав Ковачевић.*

III Одељење. — Председава судија *Атанасије Продановић.* Судије: *Драгутин Милићевић, Лазар Урошевић, Никола Ристић, Михаило Д. Јовановић.*

IV Одељење. — Председава судија *Алекса Анђелковић.* Судије: *Милан С. Нешковић,*

Војислав Т. Цинцар-Јанковић, Никола Трпезић, Сава М. Шапчанин.

Распоред судија по одељењима у Апелационом Суду за 1927. годину

I Одељење. — Председава Миливоје *Нинковић.* Судије: *Будимир Чолић, Алексије Поповић, Божа Прокић и Пера Влајић.*

II Одељење. — Председава Драгољуб *Радојловић.* Судије: *Ђорђе Чохаџић, Трајко Стаменковић, Михаило Бркић и Милан Подградски.*

III Одељење. — Председава *Андра Динић.* Судије: *Русомир Јанковић, Љубисав Пантић, Милош Јовичић и Милисав Живковић.*

Јавним правозаступницима из целе земље

Са овим бројем „Бранич“ завршава другу годину свога излажења.

Велике тежкоће кроз које је наш часопис имао да прође за све то време, доказале су, на жалост, да се наши другови, сем једног малог изузетка, ни мало не интесресују за судбину адвокатског реда, и за свој орган, који, поред тога што својим корисним публикацијама попуњује један осетљив недостатак наше правне литературе, још и ватрено заступа интересе целога реда.

Ово готово беспримерно и невероватно неинтересовање, доказује потпуно оскудицу свести наших другова за њихове властите интересе и грех према адвокатском реду.

Управа Удружења Јавних Правозаступника и Уредништво „Бранич“-а ишло апелују на адвокате из целе земље, да се претплате на „Бранич“ и да проагирају и шире свој часопис прикуљањем претплате од свих правника и државних и самоуправних тела и установа.

„Бранич“, који, захваљујући похвалним напорима и предузимљивости издавачке књижевнице „Полет“, ступа у трећу годину свога животова, моћиће се одржати и даље једино ако се сви адвокати одазову својој дужности према Удружењу и његовом органу.

За сва потребна обавештења, треба се обраћати непосредно издавачкој књижевари.

Преоцртао је још само мали број комплета из 1925. год. Зато треба похитати са набавком овог издања. Исто се тако могу добити и комплети за 1926. год. Цена и једних и других комплета је по 100 динара. Претплату за 1927. год. слајти издавачкој књижевници „Полет“, јер ће се часопис слајти само оним претплатницима, који претплату пошаљу унапред.

У књижарници А. Д. „ПОЛЕТ” у Београду
Скопљанска бр. 5, може се добити:

АДВОКАТСКИ ДНЕВНИК

са календаром за 1927. год.

УРЕДНО

БОГДАН ЂУКИЋ

СУДИЈА АПЕЛАЦИОНОГ СУДА У НОВОМ САДУ

Цена 120.— динара

„Адвокатски Дневник” садржи, сем календарског дела: по једну празну страну за сваки дан у години за рокове и евиденције, списак адвоката и јавних бележника из целе државе, преглед државних установа, посланстава и конзулата, преглед судова у земљи, списак са адресама страних адвоката, поштанску тарифу, прегледно изложен закон о таксама са коментаром и објашњењима Министарства Финансија.

У издању КЊИЖАРНИЦЕ А. Д. „ПОЛЕТ“ изашла је из штампе

СУДСКА МЕДИЦИНА

од Д-р МИЛОВАНА М. МИЛОВАНОВИЋА

в. професора Универзитета у Београду

Књига има 20 табака велике осмине и повезана је у цело платно

ЦЕНА ДИНАРА 150.—

КЊИЖАРНИЦА А. Д.

„ПОЛЕТ“

БЕОГРАД

СКОПЉАНСКА УЛ. 5. ТЕЛЕФОН 30-09.

РАСПОЛАЖЕ БОГАТИМ СТОВАРИШТЕМ

КЊИГА и ЧАСОПИСА

и то како на српско-хрватском и словеначком, тако и на осталим језицима. — Све наруџбе извршује брзо, тачно и под најповољнијим условима.

На захтев шаље бесплатно каталоге најновијих домаћих и страних издања

СТОВАРИШТЕ ХАРТИЈЕ
КАНЦЕЛАРИСКОГ
И ШКОЛСКОГ ПРИБОРА

„ПАПИРУС“

НОВАКОВИЋ и ЖИВКОВИЋ
БЕОГРАД

КРАЉА МИЛАНА УЛИЦА 56
(ПРЕКО ПУТА ДВОРА)

ТЕЛЕФОН 20-63 ТЕЛЕГРАМ „ПАПИРУС“ ТЕЛЕФОН 20-63

Код КЊИЖАРНИЦЕ А. Д. „ПОЛЕТ“ може се добити

ОБДУКЦИОНА ТЕХНИКА

од Д-р МИЛОВАНА М. МИЛОВАНОВИЋА

в. професора Универзитета и шефа просектуре Држ Болнице у Београду

ЦЕНА ДИНАРА 30.—